Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

... 1921 оной ... 21-hээ гарана | № 84 (17207) | 1986 оной апрелиин 10, четверг | Сэн-3 мүн.

Партийна съездын хараа заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ түүхэтэ удха шанартай зорилго мүнөө КПСС-эй, бүхы арадай урда табигдана.

М. С. ГОРБАЧЕВ.

ЭРИД ХУБИЛАЛТЫН ҮЕ САГАЙ СТРАТЕГИ

...ТТИ (Куйбышевска ...) (ТАСС). КПСС-эй ЦК-... Генеральна секретарь ... Горбачев Куйбышев хо-... областиин ажалшадтай ... үргэлжэлүүлhээр. ... 8-най үдэhөө ураг-... Волжско автомобиль-... хүрэжэ, цехүүд ... ябажа харахадаа, ... ришэдтэй, инженер-... конструкторнуудтай, ...шадтай хөөрэлдэhэн ... Ороной томо ехэ авто-... ...гиин экономическа ... байдалдахи хүдэл-... ...тай хөөрэлдөөн болоо.

... үлүүхэн саг соо гэ-... ...али автомобиляар Куй-... Тольятти хүрэтэр ... үедэ ВАЗ-ай гол кон-... 200 шахуу машина ... байгаа.

... hайн эршэ дэлисэ ... Зүгөөр мүнөө энэ эр-... бидэнэй зүрхэ сэдь-... ...хааха шадахагүй бай-... шанарыень дээшэлүүлхэ, заводто бүтээгдэhэн продукциин эрхим hайн байхын түлөө оролдолго гаргаха хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь хэлэбэ.

Манай «Жигулинуудта» этигэн найданаб гэжэ заводой трек дээрэ болоhон хөөрэлдөөндэ хабаадагша — спортивно-урилдаалгын автомобильнуудай лабораториин жолоошон В. Ишутин хэлэбэ. Тэрэ өөрөө олохон детальнуудые бүтээhэн, нүхэдтээ раллида хабаадаhан, шангуудташье хүртэhэн хүн юм. Тэрэ спортын мастерта кандидат болонхой.

Съездын дүүрэhэнhээ хойшо манай заводой хүдэлмэришэд продукциин шанарые hайжаруулхын түлөө оролдолго гаргажа байна. Заводтомнай hэльбэн шэнэдхэлгэ хэгдэнэ, бэлигтэй бэрхэ орон инженернүүд, ухаалан зохёогшод бии.

Зорилгонуудаа бэелүүлхэ хэрэгтэмнай юун haад тойбо ушаруулнаб? Саарhа данса буруугаар хэгдэhэн байхадаа, ехэл хойшо татана! Хүн шэнэ юумэ зохёохые бодомжолбол, иишэ тиишэнь мэдүүлгэ барижа, ехэ сагаа гээдэг юм.

Мүнөө хэрэг байдал hайн тээшээ хубилгагдажа байна. Гэбэшье тиимэ түргэн бэшэ. Нёдондо жэл предприятимнай ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда ороо hэн. Үйлэдбэриин гурим hайжаруулагдаха ёhотой гэжэ хүдэлмэришэд тоолоно. Эсэсэй үндэр үрэ дүнгүүдые туйлахын түлөө хүдэлмэрилэгшэ бүхэн — генеральна директорhээ эхилээд, станочник хүрэтэрөө — оролдохо ёhотой.

Эдэ түсэбүүдые хүнүүд лэ бэелүүлхэ ёhотой. Мүнөө экономикые хүгжөөлгэдэ хүнүүдэй шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг байhые ВАЗ-ай коммунистнууд hайн ойлгоно. Шэнэ юумэ нэбтэрүүлжэ, үйлэдбэреэ хурдадхалгын замаар хүгжөөжэ байhан эндэхи хүдэлмэришэдэй үүсхэл үнэтэй сэнтэй юм.

Предприятитай танилсаhан тухайдаа hанамжануудаа хубаалдахыень корпусуудай нэгэн соо автомобиль бүтээгшэд М. С. Горбачевто хандаба.

Нэгэдэхеэр, айхабтар үргэн ехэ байhаараа гайхуулна гэжэ тэрэ хэлээ. Съездын hүүлхэнээр танайда ерэжэ, тэрэнэй шиидхэбэринүүдые арад зоной ямараар хүлеэн абаhыень ойлгохые хүсөө hэм. ВАЗ-айхид үнинhөө хойшо үүсхэл эд... хүдэлдэг гэжэ мэдэнэб. Ушарынь гэхэдэ, мүнөө бидэ таанадай үүсхэл оронойнгоо бүхы хүн зоной дунда дэлгэрүүлжэ байнабди. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанарые hайжаруулха, нөөсэнүүдые алмаха тухай үүсхэл гаргаа hэнта. Юрэнхыдөө хараhан, үзэhэнөөрөө сэдьхэлээ ханабаб.

Хоёрдохёор, завод улам hайжаруулагдажа байна. Предприятиин техническэ хэмжээн нарижуулан hайжаруулагдана. Энэмнай hая баригдаhан завод ха юм даа.

Шиидхэгдэхэ ёhотой бусад шье асуудалнуудай бии байhан тухай намда хэлэбэ. Таанад өөhэдөө эдэ бүгэдые шиидхэхэ ёhотойт, гэбэшье таанадта туhаламжа үзүүлэгдэхэ зэргэтэй, ороной 400 завод таанадтай холбоо барисаатай байна. Түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангагшад олон. Үнэхөөрөөшье, мүнөө үеын автомобиль орёо юумэн лэ. Туйлаhан амжалтаараа hанаагаа амаржа болохогүй. Тиигэбэл урагшаа дабшажа шадахагүйт гэжэ Михаил Сергеевич хэлэбэ.

Шэнэ модельнүүдые зохёон бүтээхэ талаар үшөөл олон асуудал бии байна. Завод тухай, нэн түрүүн эндэ хүдэлдэг хүнүүд тухай hайн hанал бодол зүрхэ сэдьхэлдэмни хадуугдаа. Нүхэдүүд, мүнөө бүхы оронноймнай ажалшад таанадhаа жэшээ абажа ябана гэжэ мартаха ёhогүйт.

Энээнэй тула эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха, шэнэ модельнүүдые зохёожо, шанарыень hайжаруулха хэрэгтэй. Эгээл тиимэhээ хүн бүхэн ажалдаа тад ондоогоор хандаха зэргэтэй.

Хото городнай hайшаагдаба гү? — гэжэ асуунат. Танай город ехэ, эндэ социальна олохон асуудалнууд бии. Энээн тухай мүн лэ хөөрэлдөөн болоhон байна. Социальна байдал, гэр байра, соёл болбосорол, спорт гээгдэлдэ орохо ёhогүй. Хүн hайнаар ажаhууха, амарха ёhотой. Тиигэбэл тэрэ аша үрэ ехэтэйгээр ажаллажа шадахал. Эдэ бүхы асуудалнууд тон шухала удха шанартай.

Удаань КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй асуудалнуудта харюусаба. Уулзалгын түгэсхэлдэ М. С. Горбачев ВАЗ-ай автомобиль бүтээгшэдтэ ажалай шэнэ амжалтануудые туйлахыень, элүүр энхэ, зол жаргалтай ябахыень хүсэбэ.

Энэ үдэшэлэн М. С. Горбачев Тольятти хотын ажалшадай түлөөлэгшэдтэй уулзаа. Партиин съездын хүдэлмэрилhэн үдэрнүүдтэ манай коллектив продукцияа өөhэдөө шалгажа тушаалгын гуримда орохон байна гэжэ ВАЗ-ай кузов хабсаралгын цехэй бригадир В. Чванов хөөрэбэ. Энээнэй ашаар продукциимнай шанар улам дээшэлээ, дүршэл шадабаритай хоёр хүниие эндэhээ сүлөөлжэ, ондоо хүдэлмэридэ табиhан байнабди. Энэ жэлдэ hургуулинуудые, соёлой байшангуудые, бусад объектнүүдые барилгада 4 үдэрhөө үсөөн бэшэ саг соо түлөөhэгүйгөөр хүдэлхэ гэhэн үүсхэл гаргабабди.

Волжско автозаводой конструктор В. Казачок эрдэм-техникын хүгжэлтын үе сагта инженерэй ямар шухала үүргэтэй, үндэр ехэ харюусалгатай байhан тухай хөөрэбэ. Инженерэй ажалай эмхидхэл болон түлбэриие hайжаруулха тухай асуудал хангалтагүй удаанаар шиидхэгдэнэ гэжэ тэрэ хэлээ.

«Тольяттиазот» гэжэ нэгэдэлэй оператор А. Левина үгэ хэлэхэдээ, оршон тойронхи байгаалиие, сахин хамгаалха асуудалнуудта тогтобо. Ажахын зургаанууд байгаалиие сахин хамгаалха талаар ехэ харюусалгатай гэжэ хүдэлмэрилэгшэ мэдүүлhэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев суглааргашадта хандажа, үгэ хэлэбэ. Тэрэнэй хэлэhэн үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, удаан үргэлжэлhэн альга ташалгаар угтагдаhан байгаа.

А. БЕЛИКОВ, В. БЕЛЯКОВ, Б. ГРИЩЕНКО, Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд.

ТОЛЬЯТТИ ХОТЫН АЖАЛШАДТАЙ УУЛЗАЛГА ДЭЭРЭ НҮХЭР М. С. ГОРБАЧЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...э НҮХЭДҮҮД!

...дтай уулзажа байhан... зүрхэнhөө баяртайб. ... автомобильна заво-... хүдэлмэришэдые, Тольят-... бусад ажалша кол-... түлөөлэгшэдые, ... энэ томо ехэ индуст-... түбэй бүхы ажаhууг-... Коммунис партиин Цен-... Комитедэй үмэнэhөө ...рэнhөө амаршалнаб.

... Куйбышевта, эн-... Тольяттида, хүдэлмэришэд-... үргэжэлтэдтэй, хүтэлбэ-... хүдэлмэрилэгшэдтэй бо-... ...шье hаа, удха түгэлдэр, ... тухатай олон уулзалга хэhэн байнаб. КПСС-эй XXVII съездын дүнгүүдэй эдэ хөөрэлдөөнүүдэй гол темэ болоhыень таанад ойлгожо байна ха юмта даа. Коммунистнуудай хуралдаан дээрэ баталагдан абтаhан шиидхэбэринүүдэй ороной ажабайдалда, гансал манай ороной бэшэ, харин дэлхэй дээрэхи оршон байдалай хүгжэлтэдэ ехэ удха шанартай байhан тухай дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн болобо. Таанадтай уулзаха үедөө партийна съезд тухай хөөрэлдөөгөө үргэлжэлүүлхэ хүсэлэнтэйб. Тэрэ ороной, социалис хани нэгэдэлэй, мүн бүхы дэлхэйн хүгжэлтын түүхын харюусалгата шатада болоhо үнгэрөө. Совет хүнүүдэй, бүхы дэлхэйн арад түмэнэй зүрхэ сэдьхэлыень хүдэлгэжэ байhан эгээл орёо шухала асуудалнуудта харюу үгэхэ хүндэ хүшэр зорилго партиин урда табигдаhан байгаа.

Мүнөө, hарын үнгэрөөд байхада, XXVII съезд амжалтатайгаар үнгэржэ, зорилгоёо бэелүүлээ гэжэ үшөө дахин хэлэхэ бүхы үндэhэ баримтанууд манайда бии гэжэ hананаб. Тэрэнэй бүхы хүдэлмэри, мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудые үндэр ехэ харюусалгатайгаар зүбшэн хэлсэлгэ, тэрэнэй баталан абаhан документнүүд манай парти ба орон дотор, мүн хилын саанашье айхабтар ехэ hонирхол үүсхэhэн байгаа.

Партийна съездын хараа заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ түүхэтэ удха шанартай зорилго мүнөө КПСС-эй, бүхы арадай урда табигдана. Съезд дээрэ хэлсэгдэhэн, тэрэнэй шиидхэбэринүүд дотор табигдаhан бүхы юумэ бүри hайнаар ойлгоод, бодомжолсод, юрэдөөл, ухаан бодолдоо, зүрхэ сэдьхэлдээ бисалгажа, шүүжэ үзөөд байбал, бидэ улам амжалтатайгаар хүдэлхэ байнабди.

Гэбэшье нэн түрүүн энээн тухай хэлэхые хүсэнэб:

ЮУНДЭ БИДЭНЭРТЭ ИМАГТАЛ ИИМЭ СЪЕЗД ХЭРЭГТЭЙ БАЙГААБ?

... асуудалда харюусалга ... манай туйлалтануу-... hүүлэй жэлнүүдтэ об-... урда табигдаhан зо-... сэгнэлгэтэй ехэтэ ... байна. Нүхэдүүд, Со-... жэлнүүдтэ бэелүү-... тэдэ асари ехэ хуби-... тухай тодорхойгоор, ...гээр хэлэhэнэй үлүү ... hананаб. Тэдэ үнэхөө-... революционно шэнжэ ... байна. Совет арадай ... туйлалтанууд хадаа ... түүхэтэ, арсашагүй ... баримта болоно.

...номическа ба эрдэм-тех-... асари ехэ хүсэ шадал, ... агууехэ туйлалта-... оюун ухаан бодолой хүг-... оронноймнай туйлаhан ... амжалтанууд, ажа-... социалис түхэл шэн-... бүгэдэ манай мүнөө-... бодото байдал, бүгэдэ ара-... мүн; имагтал энэ ... манай оронние дэлхэйн ... түрүү зэргэдэ гар-... эрдэм болбосо-... хүгжэлтын хуби заяанда ... шухала үүргэ-... харуулаа. Энээгээ-... хүнүүд омогорхохо ... ушарынь гэхэдэ, энэ ... манай ороной бүхы үе-... революционно зохёон ... урма зоригжолтой ... залан сэхэ ябадалда, ... хэрэгтэ үнэн сэ-... зорюулагдажа бод-... эгээл агууехэ хүшөө...

... 25 жэлэй дүнгүүдые ... дээрээ согсолбобди. Энэ ... үйлэдбэрилгын хүсэ-... мүн обществые хүг ... социальна ба оюун ... бодолой талаар үндэhэн ... хубилалтанууд болоо. ... Союз сэрэгэй-страте-... хүсэнүүдэй тэнсүүриие ... энэнь империализмын ... түримхэй түсэбүүдые, ... дай үүдхэхэ арга болоомжонуудые эрид хизаарлаха арга олгоо.

Нүхэдүүд, съезд дээрэ эдэ бүгэдэндэ ёhотой hайн сэгнэлтэ үгтөө. Тиигэнгүй ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын асари ехэ, гэбэшье бэелүүлэгдэмэ түсэбүүдые хараалжа, урда тээнь бидэнэй шиидхэhэнhээ hураггүй ехэ хэмжээнэй зорилгонуудые табижа шадаха болообди гэжэ хэлэхэ байнаб. Социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга хадаа мүнөө манай ороной, партиин, бүхы арадай урда тодо хурсаар табигдажа байhан хойшолуулашагүй шухала зорилго мүн.

Юундэ энэ асуудалые имагтал иимэр табиха болообибди? Энээн тухай съезд дээрэ хэлсэгдээ hэн. Зүгөөр мүнөө үшөө дахин хэлэхэ хэрэгтэй. Ушарынь юуб гэхэдэ, нүхэдүүд, hүүлэй жэлнүүдтэ манайда асари ехэ амжалтанууд туйлагдаhаа гадна, экономико хүгжөөлгэдэ горитой дутагдалнууд ушарhан байна. Эршэ дэлисэ, ажалай бүтээсэ, ашаг үрын дүнгүүд, эрдэм-техникын дэбжэлтын туйлалтануудые хангалтагүй удаанаар үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэ тухай эндэ хэлэнэб. Түүхэтэ богони болзор соо манай обществын асари ехэ туйлалтануудай үндэhэ hуури болохо хүгжэлтын эршэ дэлисэ hуларуулагдаhан байгаа.

Экономикодо тохёолдоhон байдал социальна hалбарида нүлөөлөө, теэд тэрэ манайда гол шухала удха шанартайл. Ушарынь гэхэдэ, ниитын байгуулалта болохо социализмын үндэр дээдын уг зорилгонууд, үнэтэ баялигууд эндэ бэелүүлэгдэдэг, хүнэй энэрхы hайхан сэдьхэл, ажабайдалай социалис түхэл шэнжын демократизм эгээл үргэнөөр харуулагдадаг.

Хубаарилгын хэрэгтэ тохёолдоhон хангалтагүй ушар баримтанууд парти болон арадай hанаагь ехээр зобооно. Эдэ бүгэдэ ажалай түлбэриие тэнсүүрилхэ ябадалда эли бодоор харагданхай. Энэмнай «хүн бүхэнhөө — арга шадабариин зэргээр, хүн бүхэндэ — ажалайнь зэргээр» гэhэн социализмын гол ёhоной эрилтэнүүдтэ харюусанагүйл. Хүнүүдэй зарим хубиин ашаг олзо тэдэнэй ажалай хубитаhаа нилээд дээшээ гараhан байна. Энэмнай социалис обществодо гансал экономическа бэшэ, харин сэдьхэл бодолой талааршье эбсэшэгүй байна.

hүүлэй жэлнүүдтэ бидэ бодото ажал ябуулгануудтаа залан шууд байжа шадаагүйбди гэжэ съезд дээрэ хэлсэгдээ hэн. Гэбэшье мүнөө энээниие дабтахые хүсэнэб. Энээнhээ уламжалан, манай обществын олохон шухала асуудалнууд саг соогоо шиидхэгдэдэггүй гэхэ гү, али тэдэниие шиидхэлгэдэ hали-буляар хандадаг байгаа. Шиидхэгдээгүй асуудалнууд улам үргэдэжэ, оршон байдал орёо түгшүүритэй болоhон байгаа. Тэрэ ондоошье байха аргагүй hэн.

Партийна болон гүрэнэй зургаануудай, олохон кадрнуудай ажал ябуулгада горитой ехэ дутуу дунданuудай гараhанhаа уламжалан, эдэ бүхы үйлэ хэрэгүүд ёhотой hайнаар зүбшэн хэлсэгдэнгүй үлэшэhэн байгаа. Экономико болон социальна hалбариие хүтэлбэрилгэ hуларуулагдаа. Хайша хэрэг, hанаа амар, эрилтэ багатай байха ябадал үргэнөөр дэлгэрбэ. Үргэн олониитэдэ мэдээсэлгын, шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлгын дутагдал, нүлөө ехэтэй хиналта табяагүй байлга—эдэ бүхы хангалтагүй үзэгдэлнүүдые саг соогоо элишэлхэ, манай урагшаа дабшалтада тойбо татажа байhан, шэнэ, түрүү юумэнэй харгыень хааhан бүхы юумэнтэй эрид тэмсэхэ хойшолуулашагүй шухала асуудалнуудые орёо хурсаар табиха арга олгобогүй.

Нүхэдүүд, эдэ бүгэдые бидэнэр бултадаа хараhан, hанаагаа зобоhоч байнабди. Парти дотор, арад зоной дунда эрид эрьелтэ хэхэ, hайн тээшээ хубилалтануудые, эршэмтэй бодото ябуулгануудые бэелүүлхэ гэhэн ойлгомжо мүндэлэн түрэhэн байгаа. Имагтал бодото байдалые иимэр ойлголго жэл урда тээ КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленум дээрэ эдэ бүгэдэн тухай шууд сэхээр хэлэхыемнай баадхаа hэн. Имагтал тиихэдэ бодото байдалые шүүмжэлхы ёhоор хаража үзэлгэдэ түрүүшын ехэ алхам хэгдэhэн, ажал хэрэгтэ партийна сэгнэлтэ үгтэhэн, ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хараа шэглэлтэй удаан болзорой политическэ стратегиин үндэhэ hуури табигдаhан байгаа

ЦК-гай апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүд обществын урда шэнэ хараа түсэбүүдые нээбэ. Иимэ зоримгой бэдэрэлгэнүүдые, үнэн зүб тобшололнуудые хэхын, ёhын тэдыдэ хандаха, албан хойрог ябадалые усадхахын, ажабайдалай табиhан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ ажалшадай эдэбхи үүсхэлые хүгжөөхын тула тэдэ таарамжатай эрхэ байдал зохёон байгуулаа.

Эрилтэ ехэтэй байлгын, үнэн сэдьхэлэй, шүүмжэлгэ болон өөрыгөө шүүмжэлгын, бүхы хойшолуулашагүй шухала асуудалнуудые үнэн сэхээр зүбшэн хэлсэлгын оршон байдал саашадаашье гүнзэгыгөөр шэнжэлхын, теоретическэ ехэ согсололго хэхын, залан сэхэ шиидхэбэринүүдые абахын тула hайн үндэhэ hуури табиhан байгаа. Эдэ бүгэдэ съездын урда тээхи тоосоото-hунгалтын кампанида, мүн съездын бүхы хүдэлмэридэ ехэ нүлөө үзүүлhэн байха юм.

XXVII СЪЕЗД — СТРАТЕГИЧЕСКЭ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЭЙ СЪЕЗД

...рти дотор, арад зоной дун-... ...рэниие стратегическэ ...хэбэринүүдэй съезд гэжэ ... зүбөөр нэрлээ гэжэ hа-... Тэрээн дээрэ партиин ...ральна хараа шугам — оро-... социально-экономическа ...ые хурдадхаха, дэлхэй ... эб найрамдал хангаха ... шугам тодорхойлогдоо. ...С-эй Программын шэнэ ...рулга баталагдан абтаhан. ... ерээдүйдэ совет обще-... хүгжөөлгын харгы за-... теоретическэ үндэпэ ... табигдаhан байгаа.

...ябэтэ арбан хоёрдохи та-... жэлэй болон 2000 он хү-... үедэ ороной Эконо-... ба социальна хүгжэл-... гол шэглэлнүүд соо партиин социальна, экономическа стратеги тододхогдоhон, социалис байгуулалтын, коммунизмын түлөө тэмсэлэй мүнөөнэй шатын гол зорилгонууд тодорхойлогдоhон байгаа. XXVII съезд дэлхэй дээрэхи мүнөөнэй байдалые эрдэм ухаанай үндэhөөр гүнзэгыгөөр шэнжэлбэ, эб найрамдалай түлөө, уласхоорондын аюулгүй байдалые хангахын түлөө тэмсэлэй үргэн ехэ, бүтэмжэтэй hайн программа табиба.

Нүхэдүүд, хэрбээ съезд үе сагай эгээл үндэhэн шухала асуудалнуудта харюу үгөө гэжэ хэлэбэл, юрэнхы дээрээ алдуу эндүү хэхэгүй байнабди. Олон удаан жэлнүүдэй манай хүдэлмэриин түхэл шэнжые тодорхойлhон тиимэ шиидхэбэринүүд баталагдан абтаа. Партийна съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлгэ совет обществын экономическа, социальна ба соёлой шухала зорилгонуудые бэелүүлхэ, ороноо тон шэнэ шатада гаргаха арга олгохо байна.

Съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ хабаатай хубилалтануудай үргэн ехэ байhые тэмдэглэхын тула Совет засагай далаад жэлэй хугасаа соо хэгдэhэнэй шэнээн юумэ саашанхи 15 жэлэй туршада бэелүүлхэ байнабди гэжэ үшөө дахин хэлэхые хүсэнэб. Эрдэм-техникын дэбжэлтын замда үйлэдбэриин хүсые хоёр дахин үргэдхэхэ, ажалай бүтээсэ 2,3—2,5 дахин дээшэлүүлхэ ёhотой байнабди. Энээнэй үндэhөөр мүнөө hомологдожо байhанhаа хоёр дахинhаа үлүү ехэ нөөсэнүүдые элсүүлжэ, арад зоной hуудал байдалые шэнэ шатада гаргахабди.

Совет обществын ажабайдалай бүхы hалбариие бүри хурдан түргэнөөр хүгжөөхын тула ехэ анхаралаа хандуулха ёhотойбди. Манай экономико, социальна ба оюун ухаан бодолой hалбари, мүн политическэ байгуулалта энэ талаар хараада абтана. Эдэ бүхы асари ехэ зорилгонууд социалис байгуулалтын хүсые, арад зоной ниитын үүсхэл эдэбхиие гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхые хараална.

СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БОДОТО ДЭЭРЭНЬ ОРОЛДОСОТОЙГООР БЭЕЛҮҮЛГЭ — МҮНӨӨ ҮЕЫН ШУХАЛА ЗОРИЛГО

Нүхэдүүд, съездын дүнгүүдээр сэдьхэлээ ханажа шадаха байнабди, ушарынь гэхэдэ, ажабайдалда мүндэлhэн, арад зоной мэдэржэ байhан бүхы юумые парти элирхэйлэн хэлэжэ шадаа. Парти дотор, бүхы совет обществодо тэдэниие айхабтар ехэ hонирхолтойгоор угтаhан, халуунаар дэмжэhэн байгаа. Ухаан бодолоо хэрэг дээрэ бэелүүлхэ гээшэ мүнөө гол зорилгомнай болоно. Имагтал асуудалай удха иимэл ха юм даа.

Эндэ юрын аад, тон гүнзэгы удхатай холбоо барисаанынь ойлгохо гээшэ шухала удха шанартай. Бүхы шиидхэбэринүүд совет хүнүүдэй үндэhэн аша туhые хангаха талаар шэглүүлэгдэнхэй байна. Зүгөөр тэдэнэй бүхы обществодо ашаг үрэ ехэтэй дүнгүүдые асархынь тула коллектив бүхэн, совет хүн бүхэн партийна съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө айхабтар ехэ хүдэлмэри ябуулха, эршэмтэйгээр тэмсэхэ зэргэтэй.

Партиин түсэбүүдые, съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула арадай ажахын участок бүхэндэ бултадаа — хүдэлмэришэн ба таряашан, инженер болон эрдэмтэ, хүтэлбэрилгын hалбариин, партийна, совет, ажахын зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд — бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, зохёохы ёhоор ажаллаха, эмхидхэл hайнтай, журамтай байха ёhотой. Совет хүнүүдэй ехэнхинь энээниие hайн ойлгожо байна гэжэ hананаб.

Эндэ ямар юумэндэ гол анхаралаа хандуулалтай гээшэб?

Ухаан бодол ба сэдьхэл hанаае, хүдэлмэриин эмхидхэлые, гурим болон онол арганнуудые шэнэдхэн хубилгалгаhаа нэн түрүүн эхилхэ хэрэгтэй. Хэрбээ бидэ өөhэдыгөө хубилгажа шадаагүй hаа, съездын шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр экономикоёо, манай ниитын ажабайдалые шэнэдхэн хубилгажа шадахагүй байхабди гэжэ гүнзэгы сэдьхэлhээ этигэнэб гээд үнэн сэхээр хэлэхэ байнаб. Зүгөөр тиигэбэл, урдаа табиhан үргэн ехэ шэнэ зорилгонуудые бэелүүлжэ шадахагүй байнабди.

Хүдэлмэриин газар бүхэндэ, ажалша коллектив бүхэндэ, хүтэлбэрилгын зургаанууда, партийна ба гүрэнэй органуудта, тэрэ тоодо Политбюродо, правительствада шэнэдхэн хубилалта хэгдэхэ ёhотой. Гэбэшье хүн бүхэнэй бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээ элсүүлэн, өөрынгөө хэрэгые үнэн сэхээр, hэшхэлээрээ бэелүүлхэ ёhотой байhыень тэрэ хараална бшуу.

Хэрбээ үйлэдбэри дээрэ хүдэлдэг хүн тухай хэлэхэ болоо hаа, тэрэ ажал дээрээ эмхидхэл, журам сахиха, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха, hайн шанартай продукци гаргаха, тэрэнэй мэдэлдэ байhан бүхы юумэ гамнаха, нөөсэнүүдые алмалта арьбалалтатайгаар хэрэглэхэ ёhотой. Хэрбээ инженер гү, али эрдэмтэ байгаа hаа, тэрэ эрдэм-техникын дэбжэлтые хүгжөөлгэдэ, эрдэм, техникын туйлалтануудай үндэhэ hуури дээрэ арадай ажахые шэнэдхэн hэльбэлгэдэ горитой хубитаяа оруулха уялгатай. Хэрбээ хүтэлбэрилгын хүдэлмэрилэгшэ тухай хэлэхэ болоо hаа, тэрэ ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганнуудые үргэнөөр хэрэглэхэ, эсэсэй үрэ дүнгүүдэй, экономикын ашаг үрын дулдыдаха ёhотой бүхы асуудалнуудые хурдан түргэнөөр шиидхэхэ гээшэ тэрэнэй нангин уялга, нэрэ хүндын хэрэг болохо ёhотой.

Мүнөө партийна ба совет органууд шэнэ эрхэ байдалда хүдэлнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хаа хаанагүй хүдэлмэриин түрүү онол арганнуудые нэбтэрүүлхын тула нэрэ хүндэ, үүргэ нүлөөгөө хэрэглэхын тула тэдэнэр анхарал оролдолго гаргаха ёhотой.

Гүнзэгы ехэ, али бүхы шэнэдхэн хубилалтануудые бэелүүлхэ шухала байhан тухай үгээ түгэсхэхэдөө, эгээн шухала юумэн тухай тэмдэглэхэ хүсэлэнтэйб: хэрбээ хуушаржа hалаhан, дадал болошоhон, өөhэдтэмнай таарамжатай бүхы юумэ баримталангүй, ажал хэрэгээ тад ондоогоор ябуулбал, тэрэниие заабол бэелүүлжэ шадахабди. Хуушанай онол арганнуудаар, хандасануудаар шэнэ зорилго шиидхэжэ шадахагүй байhамнай бүгэдэндэ ойлгосотой аабза. Хүнэй hанал бодолые хубилгалгаhаа шэнэдхэн хубилгалгые эхилхэ гээшэ шухала удха шанартай. Үнэхөөрөөшье, хэн нэгэнэй заримдаа ямар бэ даа дутуу дунданuудые, алдуу эндүүнүүдые гаргаашье hаа, шэнэ юумэ бэдэржэ, ажал хэрэгэйнгээ түлөө hанаагаа зобожо, шэнэ юумэнэй үүргэ нүлөөн доро хубилжа байhыень хараха, илгаруулха гээшэ шухала удха шанартай.

Обществын ажабайдалай бүхы hалбаринуудые үндэhөөрнь хубилгаха замаар дабшажа ябаhыемнай хэн нэгэнэй буруушаажа байhыень дуулаха ушар мүнөө тон хомор үзэгдэнэ. Үнэхөөрөө хубилалтануудые хэхээр саг ерээ гэжэ хүнүүдэй диилэнхи олонхинь үнэн зүрхэнhөө тослоно гэжэ хэлэхэ байнаб. Гэбэшье мүнөө партиин түсэбүүдые дэмжэhэн тухай гансал мэдүүлгэ хэхэ гээшэ бага байна. Тэдэниие бэелүүлхэ талаар бодото хэрэгүүдые ябуулха шухала. Шэнэ ёhоор хүдэлхэ шухала.

Съезд үнгэргөөбди, шиидхэбэринүүдые абаабди, мүнөө бүхы юумэн хуушан түхэлдөө орохо ёhотой гэжэ хэн нэгэн, магад, багсаамжалжашье болоно ха гү? Нүхэдүүд, хуушан замнай хайшань абаашахаб? Съездын шиидхэбэринүүдэй уряалhан тээшэ бэшэ, харин тад ондоо тээшэнь гү. Дары түргөөр шэнэдхэн хубилалтануудые хэхэ, хүдэлмэридөө шэнэ арганнуудые нэбтэрүүлхэ, шэнэ ёhоор хандаха хэрэгтэй. Хэрбээ хуушанайнгаа замаар дабшабал, партиин хараалhан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ гээшэ хүшэр хүндэ байна.

Съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй эхин шатада ухаан бодолые, ажал хэрэгтээ манай хандасые хубилгаха асуудалнуудта зорюута иимэ дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэб. Юундэб гэхэдэ, хэрбээ шэнэдхэн хубилгабал, шэнэ ёhоор ажалаа ябуулжа эхилбэл, эрдэм-техникын мүнөө байhан хүсөөрөө экономикоёо хурдан түргэнөөр хүгжөөжэ, социальна асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаха байhандаа найданаб.

Нүхэдүүд, энэ хэлэгшэмни манайда бүхы юумэн хуушаараа үргэлжэлhөөр гэhэн удхатай бэшэ ааб даа. Тиимэ бэшэ, шэнэлэн хубилалга болохо байнхай. Хэhэн хэрэгтээ хүнүүдэй хандалгын хубилжа байhые бидэ булта харанабди. Гэбэшье гол шухалань үшөөл урдамнай гэжэ онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб.

Хүнүүд съездые hайнаар угтаа, өөрынгөө ажалаар тэрэнэй шиидхэбэринүүдтэ харюусажа байнхай. 1986 оной түсэбэй дүүргэлтэ хадаа түрүүшын шанга шалгалта ба съездын шиидхэбэринүүдтэ ажалша коллективүүдэй тодорхой харюу болохо үгэхэ ёhотой. Жэлнай бүхыдөө арадай ажахыда муу бэшээр эхилээ гэжэ мүнөө бидэ хэлэжэ шадаха байнабди. Индустриин үндэhэн шухала hалбаринуудта, нэн түрүүн машина бүтээлгэдэ, металлургида, газай промышленностьда урагшаа дабшалтын болохо байhыень харамаар. Нүүрhэнэй промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд нэгэдэхи кварталые hайн үрэ дүнгүүдтэйгээр түгэсхөө. Энэ hалбари hүүлэй жэлнүүдтэ ехэхэн гээгдэлдэ ороо hэн гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Бүхы дээрээ промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээнүүдэй ургалтын эршэ гурбан hарын туршада 6,7 процент болобо. Хүдөө ажахыда мал болон шубуу худалдан абалга, үнгэрhэн жэлтэй сасуулбал, 7,6 процентээр, hү, үндэгэ — 6 процентээр ургаhан байна.

Тиигэбэшье сэхэ хэлэхэм: нэгэдэхи кварталай амжалтануудаар hанаагаа амаржа болохогүй. Хэрбээ промышленность абажа хараха болоо hаа, ургалтын эршын үндэр үрэ дүнгүүдые зарим талаараа үнгэрhэн жэлэй нэгэдэхи кварталай доогуур хэмжээтэй байhан ушараар тайлбарилжа болоно. Хүдөө ажахыда мүнөө эгээл орёо бэрхэшээлтэй хаhа — малай үбэлжэлгэ түгэсэжэ, газар таряалангай хүдэлмэри эхилжэ байнхай. Энэ хүдэлмэринүүд хэр зэргэ түгэсхэгдэнэб, тэрээнhээ гансашье хахад жэлэй бэшэ, харин бүхы жэлэй үрэ дүнгүүд ехээр дулдыдаха байна бшуу. Хэлсээнэй ёhоор, продукци эльгээлгэ, продукциин шанар, предприятинуудай жэгдэ hайнаар хүдэлэлгэ гэхэ мэтэ асуудалнууд орёо шанга байhан зандаа. Арбан хоердохи табан жэлэй түрүүшын жэлэй тогтоогдоhон даабаринуудые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын тула hараhаа hарада, кварталhаа кварталда хүсэл оролдолгоёо шангадхаха гэhэн эрилтэhээ бүхы юумэеэ эхилбэлнай, юрэнхы дээрээ зүб болохо ёhотой.

Промышленностиин болон хүдөө ажахын, барилгын ба транспортын, хангалгын hалбаринуудай ба эрдэм наукын хүдэлмэрилэгшэдтэ, ороной бүхы ажалшадта бидэ иигэжэ хандана... хүн бүхэн өөрынгөө хүдэлмэриин газарта даабаринуудаа оролдосотой hайнаар, үндэр шанартайгаар, ниитын хэрэгэй түлөө харюусалгаяа гүйсэд мэдэрэлтэйгээр дүүргэхэ ёhотой. Байгша ондо эгээл ехэ үрэ дүнгүүдые туйлаха гээшэ бүхы hалбаринуудай ба нютагай хүдэлмэрилэгшэдэй патриотическа уялга, зайлашагүй зорилго мүн болоно.

Экономическа старатегиие бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ арбан хоердохи табан жэлэй удха шанар тухай асуудалые онсолон тусгаарлаха хүсэл байна. Мүнөөнэй табан жэл эгээл орёо бэрхэшээлтэй, тиихэ зуураа энэ зуун жэлэй эсэс хүрэтэр дабагдаха бүхы гурбан табан жэлнүүд соохоо ехэнхи талаараа шиидхэхы удхатай табан жэл болоно бшуу. Имагтал тэрэ эрдэм-техникын дэбжэлтын үндэhэн дээрэ үйлэдбэриие эршэ түгэсөөр хүгжөөлгын бата бэхи hуури табиха, экономическа болон социальна хүгжэлтын бүхы талануудаар саашадаа, бүри түргэнөөр урагшаа дабшалгын эхи табиха ёhотой.

Манайда хэрэгтэй машинанууд, түхеэрэлгэнүүд болон приборнуудые гансата бии болгожорхихо ямар бэ даа шэдитэ hабаахан бидэндэ үгы гэжэ таанад hайн мэдэнэ ха юмта. Үшөөл олон юумэ шэнээр зохёохо, бүтээхэ хэрэгтэй болоно. Оромнай арадай ажахын шухалын шухала hалбаринуудые hэльбэн шэнэлэлгэдэ hаял орожо байна ха юм. Энэмнай заатагүй бэелүүлэгдэхэ байха, гэбэшье саг хэрэгтэй болоно.

Иимэ эрхэ байдалда бодото хурдадхалгые юун хангажа шадаха байнаб? Нэн түрүүн бии байгаа нөөсэнүүдые хэрэглэхэ ушартай. Эндэ ороной мүнөө хүдэлжэ байhан үйлэдбэриин ба эрдэм ухаанай хүсэ шадал тухай хэлэгдэнэ гээшэ. Энэмнай мүнөө гол шухала болоно.

Промышленностьдашье, капитальна барилгадашье, колхозууд болон совхозуудта, хангалгын hалбаринуудта байгуулагдаhан үйлэдбэриин бааза дээрэ, урдынхидаал адли нөөсэнүүдтэйгээр, нилээд ехэ, hайн шанартай продукци үйлэдбэрилэн гаргажа болохо байна ха юм. Энэмнай ехэ, hайн юумэ хэхэ гэhэн гансал хүсэлтэй хооhон үгэнүүд бэшэ, Тиимэ бэшэ, нүхэдүүд. Экономикын бүхы hалбаринуудта хэдэн мянган ажалша коллективүүд өөhэдынгөө зорилгонуудые мүнөө имагтал иимээр шиидхэжэ байнхай.

Энээнhээ уламжалан, Волжско автомобильна заводой ажалша коллективэй үүсхэлэй айхабтар ехэ удха шанарые тэмдэглэхые хүсэнэб. Хүдэлмэришэдэй тоое үсөөрүүлхэ, металл болон элшэ хүсэнэй гаргашые хороохо зуураа, үйлэдбэриин хэмжээе улам ехэ болгохо гэhэн танай уялганууд — энэмнайл бодото дээрээ эршэ түгэс хүгжэлтэ, ашаг үрэ болоно ха юм. Ажалша коллектив бүхэнэй иимэл хандалгада бидэ найданабди, нүхэдүүд!

(Эхин. Үргэлжэлэлынь удаадахи нюурнуудта).

НҮХЭР М. С. ГОРБАЧЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

(Үргэлжэлэл. Эхинииинь 1-дэхи нюурта).

Танай үүсхэл хадаа тэрэниие бэелүүлгын эхин шатадашье һайн үрэ дүнгүүдые үгэхэ байна ха юм гэжэ хэлэхэ ёһотой. Жэшээнь, бүхыдөө машина бүтээлгэдэ табан жэлэй туршада продукци гаргалгые 1,5 миллиард түхэригөөр нэмэхэ, ехэ болгохо арга боломжонууд бии байна. Тиихэдээ мүнөө байһан хүсэ шадалаараа, гол түлэб арьбалһан материалнуудай ашаар ехэнхидээ тэрэ түйлагдаха байна ха юм.

Ороной хүнгэн промышленность түүхэй эдэй нөөсэнүүдээр дуталдана гэжэ мэдээжэ. Курскын арһанай үйлэдбэриин нэгэдэлдэ үлэгдэлнүүдые комплексно гуримаар шанаржуулга эмхидхэхэ, бүхы түүхэй эд дууһан хэрэглэхэ арга олгохо түхеэрэлгэ өөһэдынгөө хүсөөр бүтээһэн байна. Энэ онол аргые ороной арһа элдүүрилгын предприятинуудта нэбтэрүүлбэл, жэл бүри 4 мянган тонно арһа алмаха арга олгохо байна. Тиигэжэ 2,5 миллион шахуу паар гутал нэмээжэ гаргаха арга олдохо жэшээтэй. Энэ технологи ехэ һонирхол үүсхээ, хэдэ хэдэн гүрэнүүд тэрэниие худалдажа абаа.

Үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгада оруулалгые хурдадхалга хадаа ехэ нөөсэнүүдые нээжэ үгэнэ. Энээниие Микроэлектротехпромой Совет Украинын 60 жэлэй нэрэмжэтэ «Ватра» нэгэдэлэй дүй дүршэл гэршэлнэ. Эндэ жэлдээ 7 миллион түхэригэй светотехническэ зүйлнүүдые гаргаха томо хүсэнүүдые, нормативай ёһоор 18 һарын туршада тушааха байгаа һаа, оройдоол 2 һарын туршада ашаглалгада оруулаа.

Мүнөө үедэ нөөсэнүүдые бэдэрэлгэ хаа хаанагүй, хото городуудташье, хүдөө нютагуудташье ябуулагдажа байнхай. Агропромышленна комплексын ажалшад энэ талаар үсэд нэтэрүү хүдэлмэри ябуулна. Эндэшье үйлэдбэриин нөөсэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ талаар бага бэшэ дүй дүршэл бии болонхой. Жэшээнь, Эстониин колхозууд болон совхозуудые хаража үзэе. Эндэ бензин гаргашалгын удельнэ нормо бүхыдөө орон доторхиһоо 22 процентээр. дизельнэ түлишэ — 29 процентээр бага байха юм.

Ямар ашаар энэ түйлагдааб? Хүдөө ажахын техникэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэһэнэй, нефтепродуктнуудые хадагалха ба гаргашалхадаа һайн эмхи гуримтай байһанай ашаар тэрэ түйлагдаа. Теэд ороной ехэ хэмжээе абажа харабал, энэмнэй ямар удха шанартай гээшэб? Бүхы колхозууд болон совхозуудай иимэ үрэ дүнгүүдые түйладаг болобол, жэлдээ 9 миллион шахуу тонно шэнгэн түлишэ алмагдаха байна гээшэ.

Иимэл шэглэлээр хүдэлмэрөө үргэлжэлүүлхэ хэрэгтэй, нүхэдүүд.

Даалгаһан хэрэгтэ урдынхяараа хандалга һанаһан ашаг үрэ үгэнэгүй, тиимэһээ шэнэлэн хубилгаха хэрэгтэй гэһэн һанал бодолдоо дахинаа бусаха хүсэлтэйб. Хүнүүдэй дороһоо гаргаһан эдэбхи үүсхэл ба зохёохы бэдэрэлгын хэрэгтэй шиидхэбэринүүдээр, дэмжэлгээр дээрэһээ батадхагдаха байһаниинь эли бшуу. Эдэ хоёр хүдэлөөе нэгэдүүлхэ гээшэ манай хүдэлмэриин ашаг үрые эрид дээшэлүүлхэ арга олгохо байна. Энээниие партиин Центральна Комитедтэшье, правительстводэшье һайн ойлгодог юм. Тиимэһээ бии болоһон асуудалнуудые шиидхэхын тула томо томо хэмжээнүүдые абадаг гээшэ.

Социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын эрдэм-техникын дэбжэлтэтэй эгээл нягта холбоотой байһан ушарые хараадаа абажа, КПСС-эй ЦК болон правительство арадай ажахые шэнээр һэльбэн хубилгалгын программа хараалаа. Энэ зорилгоор эрдэм-техникын дэбжэлтые тодорхойлдог һалбаринуудые булюу түргэнөөр хүгжөөхэ арга хангагдаха ушартай. Түрүүшын ээлжээндэ энэмнай машина бүтээлгэдэ, металлургида, химидэ, тоолон тодорхойлолгын ба микропроцессорнэ техникэдэ хабаатай.

Амжалта түргэн түйлахын тула капитальна барилгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, удаарһан барилганууды дүүргэхэ хэрэгтэй. Энээнэй тула юун хэгдэнэб? Түсэблэлгэдэ хандаха ушар хубилна. Барилгын баазын тэдэниие нормативна болзор соо ашаглалгада оруулжа шадаха тоотой объектнууд түсэбүүд дотор оруулагдаха болоно. Эрдэм-техникын дэбжэлтын зорилгонуудтай зохилдуулан, барилгын ашаг үрэ ба шанарай талаһаа табигдадаг эрилтэнүүдэй ёһоор проектнэ бүхы хэрэгээ эрид шууд шэнээр харагдажа байнхай. Бүхы барилгын комплексые индустриальна онол аргада оруулхын тула барилгын баазые һэльбэн шэнэлхэ талаар тогтоол баталан абтаа.

Эрдэм ухаанай гайхабтар ехэ хүсэн манайда бии гээшэ. Тиимэһээ тэрэниие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ шухала зорилго болоно. Энэ зорилгоор эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые, һалбаринууд хоорондын эрдэм-техникын комплекснүүдые, инженернэ түбүүдые бүридүүлэн байгуулха хэрэг ябуулагдана, дээдэ һургуулинуудай ба һалбаринуудай эрдэм наукые үйлэдбэритэй нэгэдүүлхэ хэмжээнүүд абтана.

Машина бүтээлгэдэ эрид шууд хубилалганууд бэелүүлэгдэнэ. Тэрэнэй бүхы һалбаанууд үйлэдбэриингээ хүсэнүүдые гансашье һэльбэн шэнэлхэ бэшэ, харин байгша табан жэлдэ болон тэрэнэй һүүлээрхи жэлнүүдтэ эгээл шэнэ машинанууд, станогууд болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргалгада шэлжэн орохо ёһотой. Жэшээнь, автомобильна промышленностьда, мүнөөнэй эрилтэнүүдые хараадаа абан, бодото дээрэ автомобильнуудай бүхы модельнүүдые һэльбэн шэнэлхээр хараалагдана. Ургамалнуудые ургуулгада, хүдөө ажахын түүхэй эдые үлэгдэлгүйгөөр шанаржуулгада эршэ түгэс технологи нэбтэрүүлхын тула ашаг үрэ ехэтэй машинануудай шэнэ системэнүүдые гаргаха шадалтай хүсэнүүд хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой зүйлнүүдые гаргадаг машина бүтээлгэдэ мүнөө бүридүүлэгдэжэ байнхай.

Арадай ажахыда микропроцессорнүүдые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тухай томо шиидхэбэри һаяхан абтаа. Энэмнай үйлэдбэриие оньһожоруулха, автоматизацилгын эршые нилээд ехээр хурдадхаха, гарай ажал эрид шууд хороохо арга олгохо байна бшуу. Агропромышленна комплексые саашадань хүгжөөхэ талаар нилээд ехэ хэмжээнүүд хараалагданхай, бэелүүлэгдэжэ байнхай. Тэрэнэй ашаар эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга ойрын сагта һайн тээшээ бодотсор хубилха ёһотой.

Социальна политикын талаар хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые мүнөө, хойшолуулангүй, бэелүүлхэ арга боломжонууд олдоо. Эндэ элүүрые хамгаалха ба арадай гэгээрэлые, соёлойоюун бодолой байдалые саашадань хүгжөөлгэ, ажалай түлбэриие, пенсеэр хангалгые нарижуулан һайжаруулга тухай хэлэгдэнэ.

Хүтэлбэрилгэ болон ажахы эрхилэлгын онол аргануудые эрид шууд шэнэлэн хубилалгые бэелүүлгэтэй холбоотой асуудалнуудые шиидхэлгэдэ онсо ехэ удха шанар Центральна Комитет олгоно. Юрэнхы дээрээ, нүхэдүүд, бүхы шэглэлнүүдээр хүдэлмэри ябуулагдажа байнхай. Бүхы юумэнэй бэлэн бэшэ байһаниинь эли ха юм. Гэбэшье эхилһэн хэрэгээ, ямаршье һаад тубэгүүд болон бэрхэшээлнүүдэй манайда ушараашье һаань, бидэ заатагүй эсэстэнь хүргэхэ байхабди гэжэ онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Энээндэ таанадай этигэхэдэ болоно. Хэрбээ энэ хүдэлмэридэ манай бүхы арадай оролсобол, үрэ дүнгүүд бүри түргэнөөр түйлагдаха байна ха юм даа.

Тиигэбэшье «Съезд һайн шиидхэбэринүүдые абаа, харин нютаг нютагуудта бүхы юумэн хуушаараа байһан зандаа. Гурим журам байгуулхадамнай туһалыт» гэһэн үгэнүүдые хаа яа дуулаха ушар дайралдана. Туһалха байһамнай, эрилтэ табиха, асууха байһамнай ойлгосотой бшуу. Гэбэшье, сэхыень хэлэбэл, бүхы асуудалнуудые түбэй газарһаа шиидхэжэ болохо аал? Журам бэхижүүлхэ, предприяти, цех дотор үйлэдбэри болон ажалай эмхидхэл һайжаруулха, техникэ болон нөөсэнүүдые һайнаар хэрэглэхэ — эдэ бүгэдые имагтал коллективүүд дотор шиидхэхэ хэрэгтэй ха юм.

Үгышье һаа, социальна хүгжэлтын асуудалнуудые харая. Энэ талаар бүхы асуудалнууд Москвада шиидхэгдэжэ болохогүйнь эли. Нилээд олон юумэ нютаг дээрэнь шиидхэхэ хэрэгтэй, тиихэдээ эршэтэйгээр, үсэд нэтэрүүгээр шиидхэхэ хэрэгтэй. Харин энээнэй түлөө бидэ асуудаг байхабди.

Үшөө нэгэ юумэн тухай, нүхэдүүд! Бидэ хүнгэн бэшэ, тиигэбэшье һонирхолтой сагта ажаһуунабди, ажалланабди. Мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ эдэбхи үүсхэлтэй хүдэлмэри хэрэгтэй болоно. Эгээл энэмнай олондо үшөөл дуталдана. Гэгдэлэй шалтагаанууд болон түсэбэй дүүргэгдээгүй ушарнууд тухай үйлэдбэриин ажалшадтай, предприятинууд болон һалбаринуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдөө, бусад дээрэ элдэб янзын зэмэ тохохо ушарнуудые оло дахин дууладаг байнаб. Эсэсэй эсэстэ бэе бэе дээрэ зэмээ тохохо ябадалые болюулха хэрэгтэй, харин хүн бүхэн өөрынгөө уялгые оролдосотой һайнаар дүүргэхэ ушартай. Энээнһээ байтагай, харьяата предприятинуудтаа тон анхаралтайгаар хандаха, тэдээнтэй үгээ ойлголсохо, тэдээнтэй хамта оролдолго гаргаха хэрэгтэй ха юм. Ажалша коллективүүдэй хоорондохи харилсаа холбооной социалис һайн ёһо заншалнуудые бидэ хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ ёһотойбди.

Энээнтэй дашарамдуулан, «Уралмашай» коллектив тушаа һайн һайхан үгэнүүдые хэлэхэ хүсэл түрэнэ. Һүүлэй үедэ металлургнуудые бидэ ямар эрид шангаар шүүмжэлнэбибди гэжэ, продукциин шанар һайжаруулха талаар тэдэнэй урда ямар харюусалгатай зорилгонууд табигданаб гэжэ таанад һайн мэдэнэт. Һалбарияа һэльбэн шэнэлхэ талаар тэдэ ехэ хүдэлмэри мүнөө ябуулжа байнхай. Гэгдэлһээ гараха түрүүшын алхам тэдэ хэжэ шадаа. Гэбэшье бэрхэшээлнүүд ушарһан зандаа. Һалбариие шэнэлэн хубилгаха шэнэ техникээр хангаха эрилтэ табигдана. Энээндэ «Уралмашай» коллектив нэрэ хүндэтэйгөөр хандаа. Тэрэ хүдэлмэришэнэй ёһотойл һаналаа нэгэдэлгэ харуулжа, түсэбүүдээ эдэбхитэйгээр шэнэлэн хубилгажа, Магниткые һэльбэн шэнэлхын тула ашаг үрэ ехэтэй техникэ богони болзор соо зохёон бүтээхэ гэһэн уялганууды абаба. Таһалгаряагүйгөөр булад юулхэ шэнэ машинануудые оройдоол энэ жэлдэ болзорһоо урид бүтээхэ хүдэлмэриин проект түгэсхэгдэхэ юм. Эдэ машинанууд шэнгэн металлай миллион тонно бүхэнһөө 200 мянган тонно прокат үлүүсэ абаха арга олгохо байна бшуу. Энэмнай индустриин хоёр гигантын, манай хүдэлмэришэн ангиин хоёр гайхамшагта коллективүүдэй харилсаа холбооной һайн һайхан жэшээ боложо үгэнэ.

Энэ асуудал таанадташье, нүхэдүүд, ехэ удхатай байха гэжэ һананаб. Юун тухай эндэ хэлэгдэнэб? Манайда болон бусад хэдэ хэдэн оронуудта үргэнөөр мэдээжэ болоһон эрхим һайн автомобильнуудые ВАЗ бүтээнэ. Гэбэшье мүнөө энэмнай бага гэжэ тоологдохо ёһотой. Танай автомобильнууд хилын саанахи һайн машинануудһаа шанараараа доошо байна. Тиихэ зуураа, машинануудай шэнэ модельнүүдые байгуулхадаа, ерээдүйн эрилтэнүүдые ехээр хараха ушартай. Ээлжээтэ модель заводой харуулха бүринь, шэнэ автомобиль дэлхэйн эрхим жэшээнүүдэй хэмжээндэ хүрэхэ юм гэһэн үгэнүүдые дууладагбди. Теэд би таанадта иимэ асуудал табихам: шэнэ машинанууд оройдоол дэлхэйн эрхим жэшээгэй хэмжээтэй адли байна гэһэн ушараар ВАЗ юундэ һанаагаа амарнаб? Таанад юундэ өөрынгөө урда ехэ хэмжээнэй зорилго — дэлхэй дээрэ автомобилиин шэнэ модель гаргалгаар эхи табигшад болохо гэһэн зорилго урдаа табинагүйбта? Иимэ үндэр мэргэжэлтэй коллективтэ энэмнай шиидхэжэ шадахаар асуудал ха юм.

Бидэ таанадые дэмжэхэ байгаабди. Бүхы юумэн таанадһаа дулдыдадаг бэшэ гээд таанад хэлэжэ болохот гэжэ би ойлгоноб. Харьяата предприятинуудһаа ехэ юумэн дулдыдана, металл, электро-резинэтехникэ болон бусад хэрэглэгдэдэг зүйлнүүдые үгэдэг предприятинуудһаа ехэ юумэн дулдыдадаг гэхэ байхат. Эндэ асуудалнууд бии гээшэ, теэд өөһэдынгөө харьяата бүхы предприятинуудтай ашаг үрэтэй хамтын ябуулганууды гуримшуулха талаар эдэбхи үүсхэл таанад юундэ гарганагүйбта? Илангаяа таанадай дэлхэй дээрэ эгээл һайн автомобильнуудые бүтээн гаргалгада тэдэниие урялаа һаатнай, энэтнай ВАЗ-тай харилсадаг бүхы предприятинуудта аша үрэтэй харюу заатагүй үүсхэхэ байха гэжэ би этигэнэб. Нүхэдүүд, эдэ бүгэдые бодожо үзыт.

Онсолходо, минии мүнөө хэлэжэ байгааша юумэн ороноймнай бусадшье предприятинуудта, эрдэмэй организацинуудта болон конструкторска бюронуудта хабаатай. Машина бүтээлгэдэ болон бусад һалбаринуудта үзэгдэдэг байһан муу талануудт тон шэнэ, дэлхэй дээрэ эгээл һайн техникэ бии болгохые сролдонгүй, үни хада ашаглагдажа байһан машинануудые шэнэлэн хубилгаха, нарижуулан һайжаруулхые оролдоһоноо уламжалан үзэгдэнэ. Һажааха гээшэһээ арсаха хэрэгтэй. Ажал ябуулгадаа ондоо зоной мүрөөр, хуушан харгынуудаар, ябажа болохогүй Бидэнэр ондоогоор хүмүүжүүлэгдэһэн байхабди, тиимэһээ техникын хүгжэлтэдэ холын хараатай шэнэ замуудые нээхэ ёһотойбди.

Дэлхэйн түйлалтануудые заабол булиха эрмэлзэл бүхы ажалша коллективүүдэй, бүхы ажахын органуудай амин шухала хэрэгынь болохо зэргэтэй. Энэ хадаа манай хүдэлмэриин ёһо заншал, социалис мүрысөөнэй шухала зорилго болоно. Социализмын үлүү һайн байһаниие гансал политическэ байгуулалтаар социальна һайн һайхан талануудаар батадхаха бэшэ, харин экономическа дүнгүүдээр, түрүү шэнэ технологёор болон эрхим шанартай хэрэгсэл зүйлнүүдээр батадхаха хэрэгтэй. Минии һанахада, энэ хэрэгтэ хамаһаа түрүүлэн, ороноймнай машина бүтээгшэд һайн һайхан үльгэр жэшээ харуулха аабза.

Мүнөө ябажа байгаа табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ элсүүлэгдэхэ манай тон дүтын нөөсэ арга боломжонууд тухай бидэнэр хэлэхэдээ, продукциин шанар һайжаруулха асуудалнуудые түрүү һууринуудай нэгэндэ табинабди гэжэ М. С. Горбачев хэлэбэ. Шанар һайжаруулангүйгөөр продукциин хэм хэмжээе дээшэлүүлгын асуудалнуудые шиидхэжэ шадахагүйбди, эрдэм-техникын дэбжэлтэ хурдадхалгые, манай урагшаа дабшалтые хангажа шадахагүй байнабди гээд съезд дээрэ эрилтэ ехэтэйгээр, сэхэ шууддаар хэлэгдээ һэн.

Ороной хоёр заводые, Азербайджанай соргонуудай болон Свердловско областиин Северскэ заводуудые сасуулаад үзэе. Эдэнэр хоюулан ехэнхидээ тон адли машина, түхеэрэлгэнүүдтэй, технологинуудтай, хоюулан тон адли шахуу хэмжээнэй адли продукци гаргадаг. Зүгөөр, хэрбээ свердловскынхидой нефтянигуудһаа нэгэтэшье донголго абаагүй байхадань, Азербайджанһаа Баруун Сибирь руу хүндэ хүшэрөөр абаашагдаһан соргонуудайнь арбанай нэгэн голодоһотой байдаг. Шанарай сэн гээшэ, нүхэдүүд, иимэл байна ха юм. Эд хэрэгсэлнүүд болон товарнуудай мүнөө сагай эрилтэ хангахагүй байгаа һаань, ажалай болон материальна асари ехэ гаргашанууд хиидэ һалаха байна. Юуб гэхэдэ, эрхим шанар хадаа тон хямда ба найдамтай гэһэн удхатай бшуу. Гадна эндэ сэдьхэл бодолой тала шухала болоно.

Эдэ дутуу дунданuудые хурсаар шүүмжэлхэдээ, машина бүтээлгэдэ, хүнгэн промышленностьда радиоэлектроникодо болон бусад һалбаринуудта бии байһан асари ехэ түйлалтануудые нэгэ доро зуража хаяхые, бүхы юумые хара будагаар зураглахые һэдэнэ бэшэбди. Мүнөө тад ондоо юумэн тухай хэлэгдэнэ гэжэ таанад ойлгоно ёһотойт гэжэ һананаб: манай орон соо гаргагдажа байһан бүхы юумэн эрхим шанартай байха ёһотой бшуу.

Мүнөө дээрээ энээниие һанаанда таарахаар хэнэгүйбди. Манай ажаһуудалай хэрэглэмжыч техникэ абаад харагты. Эндэ тон түрүү, ехэ түйлалтанууд үни хуушарһан юумэнтэй эбсэнэ. Орон соомнай болон хилын саана суурхаһан һайн холодильнигууд, хубсаһа угаадаг машинанууд, телевизионно ба радиоаппаратура бидэнэртэ бии. Тэрэл зуура эдэ эд хэрэгсэлнүүдэй зариманиинь ходо эбдэрхээ һанадаг, электрын элшэ хүсэ ехээр галдадаг, үлүү гарама ехэ материал хэрэглэжэ бүтээгдэдэг, гадаада түхэлынь муу байдаг.

Энээнһээ юун болоноб? Нэгэл жэшээ. Манай ажаһуудалай хэрэглэмжын техникын электрын элшэ хүсэ гаргашалгые мүнөө сагай эрилтэ хангама болгоо хада жэл соо дунда зэргээр 20 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэ алмаха арга олдохо гээд мэргэжэлтэд тооложо гаргаһан байна. Энэ тоо хадаа Ленинэй нэрэмжэтэ Волжско гидроэлектростанциин жэл соо гаргадаг элшэ хүсэнэй хэмжээнһээ хоёр дахин ехэ байна. Иимэл юумэн ха юм — шанар. Ихэдээл муу шанар гээшэ урилгын тон аюултай янза гэжэ хэлэнэ гээшэбди.

Һайн болон муу шанартай продукци гаргажа байһан хүдэлмэрилэгшэдэй адли шахуу салин абаха, адли хүнгэлэлтэ, эрхэнүүдтэй байха ябадалтай саашадаа эбсэжэ болохогүй гэһэн һанамжын Политическэ элидхэл соо хэлэгдэһыень таанад анхаралдаа абаа ёһотойт. Энэ хөөрэлдөө мүнөөдэр үргэлжэлүүлэн, нэгэ иимэ асуудал табиха дуран хүрэнэ: социальна үнэн зүб байдалые энэ хазагайруулнагүй аал? Минии һанахада, таанад зүбшөөхэ байхат, хазагайруулна. Хэрбээ иимэ юм һаань, хэрбээ таанадай бултадаа зүбшөөхэ байгаа һаатнай, съездын делегадууд булта зүбшөөгөө һэн, хэмжээнүүдые абаха, эрид хэмжээнүүдые абаха саг ерээ, муу шанарта, голодоһо гаргалгада ажалша коллективүүд соо болон гүрэнэй талаһаа халхабша табихаар болоо.

Тус асуудалнуудаар тандаа мэдээжэ бэшэгээр Центральна Комитет ороной ажалшадта хандаа һэн. Ажалай түлбэри болон хүдэлмэриин шанарые улам нягтаар холбоходо туһатай хэмжээнүүд мүнөө сагта зохёогдожо байнхай. Минии һанахада, шанар тухай тусхай хуули абаха хэрэгтэй хаш. Муу шанартай продукци гаргажал байһан предприятинууд энээнэй хойшолонгуудые захиргаанай болоод экономическа талаһаа мэдэрхэ зэргэтэй бшуу. Продукциинь гологдоо, худалдагдаагүй һаа, эдэ бүгэдэ коллективэй байдалда, ажалай түлбэриин хэмжээндэ гансата нүлөөлхэ ёһотой.

Предприятинуудтахи техническэ хиналтын системые шэнэдхэн хубилгаха асуудал үнинэй гаранхай. Нюуса бэшэ, һайн материалтай, мүнөө сагай түхеэрэлгэнүүдтэй байгаашье һаань, зарим завод болон фабрикануудһаа шанар муутай продукци гарадаг лэ ха юм. Тэдэнэй хэды шэнээниинь бусаагданаб, хэды шэнээниень худалдажа абагшад заһанаб, тиихэдээ хэды шэнээн гаргаша гарганаб — тоолохын аргагүй.

Пермь хотодо ажаһудаг нүхэр Машинаһаа КПСС-эй ЦК-да һая бэшэг ерээ. Куйбышевай «Экран» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлдэ гаргагдаһан «Каскад» гэжэ телевизор абаһан тухайгаа тэрэ бэшэнэ. Тэрэнь оройдоо 15 минута хүдэлөө юм ха. Заһабари хэхээр дуудагдаһан мастерынь энэ телевизор дэмы абаат, тиихэдэ ороһон бүхы партинь телеательедэ заһабарилагдажа байна гэжэ дуулгаа. Шалгалта хэхэдэ, тус нэгэдэлэй гаргаһан 49 мянган телевизор эбдэрхэй байжа, лаб хүдэлхэ ёһотой болзор соогоо заһабарилагдаһан байшоо. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, дүрбэн телевизорай нэгэниинь найдалгүй байба бшуу. Иимэ байдал хэндэшье һайшаагдагүй юм аабза. Тиимэһээ нэгэ иимэ асуудал гарана: ОТК-гай албанай бии байн гэһээнь, тиимэ шанар муутай продукци яагаад предприятиин хашаа сооһоо гаргагдаһан болоноб?

Эндэ бүхы юумэмнай эмхи гуримтай бэшэл хаш. ОТК-гай албанууд муу шанартай продукци гаргагшадһаа, предприятиин хүтэлбэрилэгшэдһөө материальна болон моральна талаһаа хаш шанга нүлөөн доро байна хаш даа. Тиимэһээ албан зургаанһаа гадуур хиналтада шэлжэн орохо дурадхалнууд ходо оруулагдана. Мүнөө үедэ ороной 42 предприятида продукци хиналжа абалгын гүрэнэй системэ туршалга гаража байна. Энэ аргын ашаг үрэ ехэтэй байһаниинь Москвагай отолдог инструментнүүдые гаргадаг «Фрезер» заводой жэшээ дээрэһээ тодоор харагдана. Энэ предприяти олондо мэдээжэ, гаргадаг продукциинь шанараараа һайн, алишье талаһаань абахада һанаанда таарама. Заводой энэ солые предприятиин ОТК-гай 223 хинагшад шадал туха соогоо арьбадхалсадаг байгаа.

Иимэ байдалда Гүрэнэй стандартын 4 түлөөлэгшэ юу хубилгаха байгаа хаб? Зүгөөр шэнэ албанай түлөөлэгшэд заводой гаргадаг продукциие ондоогоор, үнэхөөрөө хурса харасаар хараа. Заводто хэрэглэгдэдэг байһан технологическа документаци хуушараа, метрологическа түхеэрэлгэнүүд хэрэгтэй класс ханганагүй, түсэбэй дүүргэлтын асуудалнууд стандартһаа халта хазагайрха ушарнуудта анхаралаа хандуулхагүйе хинагшадые идхана гэжэ гансата тодоруулагдаа бшуу. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, иимэ хүсэтэй, эрхим предприятида продукциинь нэгэшье парти түрүүшэгээр тордиһогүйгөөр хиналта гараха аргагүй байшоо. Тиигэбэ ябабашье хахад жэл болоод байхадаа, түрүүшын хиналтаар гансата тушаагдадаг продукциин хэмжээн 99 процентдэ хүргэгдөөд байгаа һэн. Шэнэ албан заводой коллективые «һэрюулжэ», голодоһотой продукциин гарахын аргагүй байдал тогтоохоно туһалаа.

Иимэрхүү дүнгүүд бусадшье предприятинуудта түйлагдаа. ОТК-һаа гүрэнэй стандартын түлөөлэгшэдтэ түрүүшын хиналтаар продукци гансата тушаалгын хэм хэмжээн 1985 оной май—июнь соо 10—30 процент байһан һаа, 1986 оной нэгэдэхи квартал соо 80—95 процент болотороо ургаһан байна. Стандартын болон техническэ гуримай эрилтэнүүдые хазагайруулгын хэмжээн 65—70 процентдэ хүрэдэг байһан һаа, жэншэдгүй сахигдадаг болоод байна.

Мүнөө хиналтада абтаад байһан предприятинуудай гаргадаг арадай үргэн хэрэглэмжын эд хэрэгсэлнүүдэй шанар эрид һайжаржа, тэдэниие дуратайгаар худалдажа абадаг болоо. Горькиин Ленинэй нэрэмжэтэ телевизионно заводой гаргахаар түсэблэһэн үнгэтэ телевизорнуудай 67 процентыень абахагүйбди гэжэ 1984 оной ярмаг дээрэ худалдаа наймаанай организацинууд мэдүүлһэн юм. Нёдондо жэлэй һүүл багта, гүрэнэй стандартын хиналтын табигдаһанһаа хойшо, тэрэл организацинууд тэрэл үнгэтэ телевизорнуудые үшөө олоор эльгээдэг болохо гүйлтатайгаар хандаа.

Энэ шэнэ гурим зарим зоной хармааниие нилээд хүнгэдхэһэн байха. Зүгөөр эрилтэнүүд зүб, гүрэнэй удха шанартай гэжэ зомнай ойлгоо. Тиимэһээ партиин урягай ёһоор тэдэнэр ажаллана. Минии һанахада, Тольятти хотынхид, Куйбышевска областиин болоод бүхы ороноймнай предприятинуудай ажалшад, энэ һайн хэрэгые дэмжэхэ байха.

Куйбышевта болон Тольяттида хүдэлмэришэдтэй, мэргэжэлтэдтэй, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдөө, ажахы эрхилэлгын ашаг үрэ ехэтэй онол арганuудые хэрэглэлгын хэды шэнээн ехэ удха шанартай байһаниень үшөө дахин батадхабаб. Оронойнгоо социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгынгаа генеральна харaа шугам бэелүүлгын асуудал шиидхэлгэдэ горитой нүлөө үзүүлхэ эдэ хэрэгүүдтэ һүүлэй үедэ ехэ анхарал хандуулнабди. Нүхэдүүд, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганuудые хэр түргэнөөр хэрэглэжэ һурапанһаамнай манай урагшаа дабшалтын амжалтанууд горитойгоор дулдыдаха.

Партиин XXVII съезд энэ асари ехэ, тон шухала хүдэлмэриин гол шэглэлнүүдые хараалаа. Абтаһан шиидхэбэринүүдэй эшэ үндэһэниинь — арадай ажахыда согсологдоһон дүй дүршэл мүн. Эндэ би танай, хүндэтэ нүхэд, ВАЗ-ай коллективэй аша габьяае тэмдэглэхэ хүсэлэнтэй һэм.

Автомобиль бүтээгшэд түсэблэлгын болон экономическа урмашуулгын шэнэ ёһо гуримуудые баримталан жэл шахуу хүдэлжэ байна. Энэ гүнзэгы үргэн дэлисэтэ туршалгын түрүүшын дүнгүүд баясуулна. Хүдэлмэришэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, бүхы коллективэй эдэбхи үүсхэл дээшэлээ. Эрдэм, техникын түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, продукциин шанарые һайжаруулха шэнэ арга боломжонууд нээгдээ. Шэнэ түхэл янзын машинануудые гаргахаар үйлэдбэриеэ хубилгаха талаар коллектив үргэн ехэ хүдэлмэри эхилээ, мүнөө ашаглагдажа байгаа хүсэ шадалаа улам ехэ үрэтэйгөөр ашаглаха, үйлэдбэриие шэнэдхэн нарижуулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна. Энэ үнэн зүб, коллективэй үйлэдбэриин ажал ябуулгын ашаг үрые дээшэлүүлгын эгээн найдамтай зам гээшэ.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганuудые ашаглаха талаар танай амжалтада бидэ, нүхэдүүд, тон ехэ анхаралаа хандуулнабди. Мүн иимэ замаар Сумской машина бүтээлгын нэгэдэлэй коллектив дабшана. Өөрыгөө мүнгэн зөөрөөр һомолхо гурим тэрэнэй хүдэлмэриие улам эршэмтэй болгоо, эдэбхи үүсхэл дэгжээгээ, ажалай ашаг үрые дээшэлүүлээ.

Бодото байдалда энэ юу үгэнэб? — гэһэн асуудалай гараxань ойлгосотой. Сумской машина бүтээлгын нэгэдэлдэ 1985 ондо ажалай бүтээсэ 13 гаран процентээр дээшэлүүлэгдэһэн, олзо оршонь 32 процент ехэ болоһон байна бшуу. Хүн зон үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха хүсэл эрмэлзэлтэй, эдэбхи үүсхэлтэй болоо. Олзо оршын ехэ байбал, коллективэй социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ехэ мүнгэн зөөри таһалагдаха гэжэ тэдэнэр мүнөө һайн ойлгоно ха юм. Урдань ажалша коллектив үйлэдбэриин бүхы нөөсэнүүдые гүйсэд дүүргэнээр ашаглаха гэжэ оролдодоггүйшье байгаа, энэ хэрэг урмашуулагдадаггүй һэн. Ажахы эрхилэлгын мүнөө үсын онол арганууд хүн зониие бүхы арга нөөсэнүүдээ ашаглажа хүдэлхэ эрилтэ табина.

Өөһэдынгөө дүнгүүдые таанад мэдэнэт, тэдээн тухай би эндэ хэлэхэгүйб. Танай дүршэлые анхаралдаа абан, химическэ болон нефтяной машина бүтээлгын министерствын бүхы предприятинууд, мүн бусад һалбаринуудай 30 предприяти ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганuудта орохоёо мүнөө бэлдэжэ байна. Танай болон Сумын машина бүтээгшэдэй дүршэл мүнгэ зөөрөөр өөрыгөө һомолхо ёһо гурим хашартай болоһон валтай тэмсэлэй аша үрэтэ зэбсэг мүн. Энэ гурим гаргашагүй онол арга. Ушар тиимэһээ энэмнай мүнөөдэр бидэнэй гол шухала зорилгонуудай нэгэн байха юм.

Гэхэтэй хамта хүтэлбэриин түбэй органуудай — министерствэнүүд болон албан зургаануудай, ниитэ гүрэнэй экономическа органуудай хүдэлмэриие хубилгангүй, хүтэлбэриие болон ажахы эрхилэлгын онол арганuудые үндэһөөрнь шэнэлэн хубилгажа болохогүй гэжэ ажабайдал харуулна. Эндэ мүн баһа нилээд хүдэлмэри хэгдэхэ болоно. Тиихэдээ нэгэ иимэ юумэ анхарха шухала: хүтэлбэриин түбэй органуудай ажал ябуулгаар түсэблэгдэдэг экономикын асари ехэ булюу талануудынь бэелүүлэгдэнэ ха юм. Ушар тиимэһээ шэнэдхэн хубилалгые мүн үргэнөөр эхилжэ байхадаа, энээн тухай мартажа болохогүй.

Хэрэгтэй газартань, нүхэд, түбһөө шиидхэгдэдэг гуримые бүри шангадхаха болонобди. Харин хүтэлбэриин түбэй органуудай үүргые имагтал арадай ажахын тэнсүүрые хангахын, ниитэ гүрэнэй, һалбариин болон хизаар нютагай аша туһые зүб харилсаатайгаар шиидхэхын түлөө шангадхаха шухала. Эдэ бүгэдые бэелүүлхэ хэрэгтэй. Угайдхадаа түсэблэлгэдэ бии байһан дутагдалнуудһаа боложо арадай ажахыда элдэб янзын бэрхэшээлнүүд дайралдана. Энэнь тэрэнэй эсэсэй дүнгүүдтэ муугаар нүлөөлнэ ха юм.

Жэшээнь, хүдөө ажахын машина бүтээлгэдэ энэл шалтагаанаар тракторнуудые олоор гаргадаг болоһон байгаа. Олон жэлэй туршада тракторнууд олоор бүтээн гаргагдадаг аад, хүдөө ажахын машина болон зэбсэг түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилгэ түргэдхэгдөөгүй байһаар һэн. Энэл ушарһаа колхоз, совхозууд мүнөө тон олон тракторнуудтай аад, тэдэнээ үрэ ехэтэйгээр ашаглаха аргагүйдэнэ. Эгээ гол шухаланьгэхэдэ — хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые саг болзортонь, шанартайгаар үнгэргэлгэдэ, тодорхойлон хэлэхэдэ, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса дээрэ энэнь харагдана бшуу.

Химическэ промышленность абаад үзэгты. Эндэ хүсэ шадалайнь тэнсүүритэй адли бэшэ байһан дээрэһээ продукци үйлэдбэрилгэдэ хуулитаар хүлеэгдэхэ дүнгүүд түйлагданагүй. Иимэрхүү ушарнууд арадай ажахын бусадшье һалбаринуудта бии байна. Эдэ бүгэдэ — манай түсэблэлгын болон хүтэлбэрилгын түбэй органуудай ажал ябуулгын дутагдалнууд гээшэ, энэ байдалые бидэ зүб мүртэнь оруулха зэргэтэйбди.

Гэхэтэй хамта жэжэ божо асуудалнуудаар предприятинуудые харгалзалгаһаа, предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй, ажалша коллективүүдэй өөһэдынь шиидхэхэ асуудалнуудһаа түбэй албан зургаануудые сүлөөлхэ гэһэн хараа шугамые эрид шангаар баримталха болонобди. Үнэн дээрээ, ганса министерствэнүүд болон һалбари хүтэлбэрилгын бусад органууд бэшэ, эсэсэй эсэстэ Госплан, Минфин тэдэнэй шиидхэдэггүй ажахын жэжэ асуудалнуудые шиидхэхээр даажа абадаг ушарые юрын гэхээр аал? Иимэ ушар хүсэнүүдые үринэ, түбэй экономическа албан зургаануудта холын хараата асуудалнуудта, предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэриин эрхэ байдал хангалгада һаналаа табиха арга боломжо олгоногүй. Иимэ ябадалһаа эрид шиидэнгеэр арсаха хэрэгтэй ааб даа. Энээнтэй хамта предприятинуудай болон нэгэдэлнүүдэй, колхозууд болон совхозуудай, проектнэ болон конструкторска бюронуудай, эрдэм-шэнжэлэлгын институдуудай ажалша коллективүүдые ажахы эрхилхэ талаар бэеэ даанги болохо, эдэбхи үүсхэлээ хүгжөөхэ, харюусалгаяа дээшэлүүлхэ гэһэн съездын заабаринуудые шууд түргэнөөр бэелүүлгын хойшолуулашагүй байһыо үшөө дахин хэлэнгүй байхын аргагүй.

Бодото байдалда ажалшадай эдэбхи үүсхэлые дэгжээхэ гээшэ бидэндэ шухала байна. Мүнөөдэр предприятиин хүтэлбэрилэгшын нэгэ доро хоёр ондоо байдалда ородогые харанагүй аалди? Нэгэ талаһаа, тэрээнһээ бэеэ даанги, ажал хүдэлмэридөө түргэн, социалис һубэлгэн ухаатай байха эрилтэ табинабди. Харин нүгөөдэ талаһаа — олон тоото заабаринуудаараа, үндэһэгүй хизаарлалтануудаараа тэрэнэй хүл гарыень орбожорхино ха юмбибди. Эдэбхи үүсхэл гарэгадаг, ажал хэрэгтээ зохёохы ёһоор хандадаг хүнүүдэй ажал хэрэгүүдэй хуушарһан дүримүүд болон заабаринуудтай зохилдоогүй байдаг ганса шалтагаанаар тэдэниие журам эбдэгшэдэй тоодо оруулдаг ушар таарамжагүй гээшэл.

Энээниие нэгэ жэшээгээр батадхахые хүсэнэб. Нэгэ үедэ комсомолой үүсхэлээр эрхим шанарай продукци үйлэдбэрилхэ өөһэд хоорондоо продукцияа дамжуулгын бригадануудай хүдэлөөн мүндэлөө һэн. Ороной олон тоото нютагуудта хүнгэн промышленностиин болон худалдаа наймаанай предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэд хани харилсаан тухай хэлсээнүүдые баталдаг байгаа. Челябинскда тиихэдэ бүри саашаа дабшахаар шиидэһэн юм. Эндэ һалбаринууд хоорондохи продукцияа дамжуулгын бригадые залуу гуталшад болон худалдаа наймаанай түбэй наймаашад байгуулаа. Хүн зоной хүсэл оролдолго, салин хүлһэнэй болон материальна урмашуулгын жаса нэгэдхэгдээ һэн. Ажабайдалһаа эхитэй харилсаан тогтоогдожо, ажалай түлбэри продукци худалдажа абаха эрилтэ захилнуудһаа сэхэ дулдыдадаг болоо.

Харилсаа холбоото нэгэдэлшье хүдэлжэ эхилбэ. Голодоһо гаргаха ушар үгы болоо, эхэнэрнүүдтэ гаргагдадаг гуталай шанарынь хилын саанахи мэдээжэ фирмэнүүдэйхиһээ дутуугүй һэн. Гуталай зүйлнүүдтэ захил эрилтэ эрид олошороо ааб даа. Зүгөөр энээндэнь Россин Федерациин Хүнгэн промышленностиин болон худалдаа наймаанай министерствэнүүд ямараар хандаа гэжэ һананат? Хамсыгаа шамажа, эрхим түрүү энэ дүршэл тараахань гэжэ һанагдахаар һэн бэзэ. Теэд иимэ юумэн болоогүй.

Министерствэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд Челябинскын комсомолшуудай дүй дүршэл соо нэгэл юумэ обёороо: тэрэнь Госпланай, Минфинэй, Госкомтрудай заабаринуудта тааралдахагүй байба. Иимэ тобшолол хэгдэбэ: һайн лэ үүсхэл гээшэ, теэд тэрэниие нэбтэрүүлхын тула ехэ юумэ хубилгаха, шэнээр эрхилхэ хэрэгтэй болоно. Тиигэжэ залуушуулай эдэбхи үүсхэлые даража. һайн хэрэг болюулагдаһан байна. Иимэл байна, нүхэд, теэд энэмнай һаяхан лэ болоһон хэрэг шуу. Зүгөөр саашадаа иимэ юумэн болохо ёһогүй. Тобшолон хэлэхэдэ, экономикые хүтэлбэрилгые нарижуулхаһаа, предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй коллективүүдэй эдэбхи үүсхэлдэ, бэеэ даанги байдалда ба харюусалгада үргэн дэлисэ нээхэ аргатай ажахы эрхилэлгын гурим зохёохоһоо шухала, хойшолуулашагүй зорилго мүнөө үгы.

Энэ асуудалаар Центральна Комитет, правительство эрид шиидэнги хүдэлмэри ябуулжа байна. Ганса һүүлэй үедэ арадай ажахын хоорондоо холбоотой гү, али дүтэрхы һалбаринуудай бүлэгүүдые хүтэлбэрилхэ органууд — СССР-эй Госагропром, машина бүтээлгээр, түлишын — элшэ хүсэнэй комплексоор СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Бюро бии болгогдоо. Промышленностиин һалбаринуудай хүтэлбэриие гол түлэб хоёр шатаһаа бүридэһэн системэдэ оруулха хүдэлмэри ябуулагдана. Нэгэн доро ажахы эрхилэлгын экономическа онол арганuудые нэбтэрүүлхэ хэмжээнүүд хараалагдана.

ЦК-гай Политбюро һаяхан агропромышленна комплексын ажахы эрхилэлгын шэнэ гурим һайшаагаа. Тон шухала удха шанартай документ абтажа, түнхаглагдаа. Тэрээн дотор хараалагдаһан хэмжээнүүдһээ юуень онсо илгажа харуулалтайб? Табан жэлэй туршада гүрэндэ продукци худалдаха түсэбүүд нэгэ зандаа хубилгагдангүй байхаар гурим тогтоогдоо, түсэбһөө үлүү үйлэдбэрилэгдэһэн бүхы продукцияа хаана хэхэеэ ажахынууд өөһэдөө шиидхэхэ эрхэтэй болохонь. Энэ гурим хүдөөгэй ажалшадай үүсхэл эдэбхидэ үргэн харгы нээнэ, продукци ехээр үйлэдбэрилхэ гэһэн тэдэнэй хүсэл эрмэлзэлые дэмжэнэ.

Колхоз, совхозуудай бэеэ даанги байдалынь үргэдэнэ, ажалайн дүнгүүдэй түлөө харюусалгань шангадана. Нютагайшье органууд иимэ гурим ашаглалгые дэмжэнэ. Түбэй фонднуудта оруулха түсэбүүдэй дүүргэгдэһэнэй һүүлдэ тэдэнэй мэдэлдэ мяханай, һүнэй, бусадшье продукциин нөөсэнүүд үлэхэ байна ха юм. Энэмнай нютагай арга боломжонуудһаа хүн зониие хангалгые һайжаруулха арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ бшуу. Республиканска болон областной органууд түбһөө таһалагдажа үгтэдэг фонднуудта найдажа байнгүй, хүдөөгэй ажалшадта эдэбхитэйгээр туһалдаг болохо. Агропромышленна комплексдо ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганuудые унжагайруулангүй, хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ шухала. Тиихэдээл бидэ хүн зониие һайн шанартай зарим эдеэ хоолоор хангаха асуудалые түргэнөөр шиидхэхэ аргатай болохо байнабди.

Хүнгэн промышленностьда ажахы эрхилэлгын экономическа онол арганууд зохёон хараалагдажа дүүргэгдэхээ байна. Эндэшье гансал тоогой баримтые хараада абаха ябадалда эсэс табиха, эрхим шанартай эд бараа ехээр үйлэдбэ-

рилжэ худалдаха ...
һалбарииин, мүн ...
далдаа наймааный ...
лэгшэдые һайнаар ...
даг болохо зорилго ...
Тиихэдээ предприяти...
сал үйлэдбэриин ...
бэшэ, харин ажалай ...
бүтээгдэдэг продукци...
һаа, сорт янзануудa...
гүүрэй хэрэглэмжэ...
рюусажа шададаг ...
дулдыдадаг болохо ...

Нүхэдүүд, юрэнхы ...
ажахые хүтэлбэрилг...
лэлгын онол арганu...
жуулан һайжаруулха ...
партимнай эсэстэнь ...
наатай. Тиин бидэ ...
хахадта зогсохогүй...
зоной зохёохы айхаб...
хүсэ шадалые хүсэд ...
хэрэглэхын, ниитын ...
шэнэ зорилгонуудт...
хүргэхын тула бүхы ...
хэбди.

Экономикын талаа...
зорилгонууд тухай ...
рэтэр хэлэбэ гээшэ...
түрүүн арад зоной ...
байдалые һайжа...
совет хүнүүдэй ажа...
лон ажабайдалай ...
далые һайжаруулха ...
экономико хүгжөөхэ ...
болонобди. Социальна ...
рииe хүгжөөлгые ...
хараа шугам бидэ б...
римталнабди. Энэ ...
горитой хэмжээнүүд ...
данхай, түсэблэлгын ...
нуудта хэрэгтэй заһаб...
лагданхай. Социальна ...
раммые бэелүүлхэ ...
капитальна һомололго...
нээр хубаарилагдаһа...
Нютагуудай эрилтэ ...
жэнүүд болон онсо ...
рин хүсэдөөр хараа...
даг болонхой.

Гэр байрын бари...
онсолон хэлэхэ хүсэл...
талаар бидэнэй айха...
хүсэлэл оролдолгонуу...
гадаг тухай таанад ...
Үнгэрһэн жэлнүүдтэ о...
лион хүнүүд шэнэ ...
болоһон байна. Гэбэ...
асуудал мүнөө боло...
гаар табигдаһан зан...
мэһээл Центральна ...
гэр байрын барилгые ...
хэ талаар нэмэлтэ ...
дые абана гээшэ. ...
Үнинэй ээлжээндэ ...
нүүдэй гэр байрын ...
байдалые түргөөр һ...
хын тула бүхы юумэ ...
рэгтэй. Манай ажабай...
онсо шухала тала...
правительство саа...
анхаралаа һуладуулха...
хэлэхэ байнаб. Теэд ...
предприятинуудай ар...
жонуудые бүри эдэб...
хүсэдөөр хэрэглэхэ ...
гэжэ һанагдана.

Партийна комитеду...
хи үүсхэлэй ашаар ...
коллективүүдтэ социал...
хон асуудалнууд шии...
гэжэ хэлэхэ ёһотойб. ...
ВЭФ-тэ эдеэ хоол ...
гуримые гү, али Бе...
химигүүд болон Липе...
таллургнуудай элүүр...
хамгаалгые, Москва ...
Калининградта ба Све...
до залуушуулай гэр ...
комплекснүүдые ...
Клайпедэ хотодо худа...
маа эмхидхэлгые, Во...
эд хэрэглэгшэдэй хам...
жөөлгые ба бусад ...
шээнүүдые абаад үзэ...
дэхи хүнүүд предпр...
дай болон нютагай ...
дай хүтэлбэрилэгшэд...
рал оролдолгые мэдэр...
на. Энэ шухала хэрэг...
салга дээшэлүүлхэ, ...
нуудые эдэбхитэйгээр ...
хэл хэрэгтэй. Тиигээ һ...
юумэ заһажа, һайж...
болохо.

Ажахын тоосооной д...
нэбтэрүүлэгдэхэдэ энэ ...
тон таарамжатай эрх...
бии болоно. Волжско ...
бильна заводые жэш...
гон харуулхаар. Энээн...
тээ ВАЗ-да социально-...
далай һалбариие хүгж...
бюджедһээ һомологдо...
гэ зөөриие гаргашалжа...
байгаа. Мүнөө хэрэ...
хубилаа. Танай хүдэл...
предприятиин олзо ор...
галтаһаа эдэ мүнгэ зөө...
ехээр дулдыдаха боло...

Мүнөөдэр танай ...
род соогуур ябажа ...
Намда һайшаагдаа. Эн...
һуухада таарюу зохид...
да һайн байхын тула, ...
рилгые һайнаар ...
хүнүүд оролдоно гэжэ...
дэнэ. Һүүлэй табан ...
най хотодо хүүгэдэй ...
20 һургуули баригдаа, ...
ган гэр бүлэ шэнэ бай...
гэжэ мэдэнэб. Тиихэдэ...
табан жэлдэ хараалһан ...
дүүдтнай баһал хадуу...
Гэр байраар, һургууни...
дүй хүүгэдэй эмхинүү...
һургуулинуудаар хангал...
ритойгоор һайжарха ...

Танайда ушардаг бэр...
нүүд тухайшье мэдэ...
лаан уһаар хангалга, ...
ра барилгын шанар ту...
долнууд ородог байна, ...
органууд, барилгашад ...
лаар һайса хүдэлхэ ...
харин заводой колле...
тэдэнэртэ туһалха уялга...
путадууд бүри эдэбх...
хүдэлхэ ёһотой. Олон...
путадуудай бүлэгүүд ...
лөөлэгшэдһөө бүридэ...
Социальна һалбари ...
мэн хүнүүдэй, мүн хүн...
бодото байдалда хабаа...

ВАЗ-ай бригадир ...
тор Федорович Чвано...
гей Иванович Агапо...
эндэ үгэ хэлэхэдээ, ...
дэ больницануудай, ...
нуудай, соёлой байша...
барилга дээрэ сүлөөтэ...
дүрбэһөө үсөөн бэшэ ...
дэлхэбди гэжэ нүхэ...
үмэнэһөө дурадхаба ...
Таанад эдэ бүгэдые ...
ёһотойт. Партиин Це...
Комитедэй зүгһөө пар...
неральна секретарь эн...
тай туһатай үүсхэлые ...

(Түгэсхэлынь 3-дахи ...

ҮХЭР М. С. ГОРБАЧЕВОЙ ХЭЛЭhЭН ҮГЭ

(...нинь 1, 2-дохи нюурнуудта).

...ҮҮСХЭЛ ХҮГЖӨӨХЫН, ХАРЮУСАЛГА БОЛОН ЭРИЛТЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

Нэн түрүүн бидэ олониитын политическэ болон ажалай эдэбхи үүсхэлые саашадань хүгжөөхэ, хараалагдаhан түсэбүүдые бэелүүлгэдэ тэдэниие элсүүлхэ ёhотойбди. Зохёон хараалhан хараа шэглэлээ бодото дээрэнь бэелүүлхын тула олон түмэн совет хүнүүдэй эдэбхи үүсхэлтэйгээр, зохёохы ёhоор хүдэлхэ эрхэ байдал байгуулха ёhотойбди гэжэ парти тоолоно.

Съездын үдэрнүүдтэ, мүн тэрэнэй hүүлээр ороной булта шахуу районуудhаа олон тоото бэшэгүүд болон телеграмманууд Центральна Комитедтэ ороhон байна. Хүдэлмэрилэгшэд болон таряашад, залуушуул болон ветеранууд, эрэшүүл ба эхэнэрнүүд съездын шиидхэбэринүүдые үнэн зүрхэнhөө дэмжэнэ, хараалагдаhан хэмжээнүүдые hайшаана. Зохёон хараалhан хараа шугамаа үргэлжэлүүлхэ, общество дотор гурим, журам улам бэхижүүлхэ хэрэгтэй гээд тэдэнэр дурадхана. Партимнай шэлэhэн замhаа бү хадуураг, бидэнэр партиингаа уряалаар дабшахабди гээд совет хүнүүд мэдүүлнэ. Энэ захяаень дүүргэхэ гээшэ КПСС-эй, тэрэнэй Центральна Комитедэй, бүхы организацинуудай уялга мүн. Бидэ саашадаашье ажалшадтайгаа саг үргэлжэ зүбшэдэг байхабди, совет обществодо эрилтын, этигэл найдалай болон зохёохы ажалай оршон байдал байгуулхабди, манай хүгжэлтые хурдадхалгада туhа нэмэри болохо бүхы юумые дэмжэхэ байнабди.

Ажал хэрэг тухайгаа олониитэдэ мэдээсэдэг байха, шүүмжэлэлэй болон өөрыгөө шүүмжэлгын асуудалнууд тушаа М. С. Горбачев онсо тогтожо хэлээ. Съезд үнгэрөө, шүүмжэлээд дүүрэнэ бээ гэжэ зарим нэгэн хүнүүдэй тоолодог байгаа hаань, тиимэ бэшэ гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Шүүмжэлэлгэ, өөрыгөө шүүмжэлгэ гээшэ түргөөр үнгэршэхэ ябуулга, зугаа нааданшье бэшэ. Манай ажал ябуулгые нарижуулан hайжаруулгын үнэн зүб арга болодог тула обществын ажабайдалда шүүмжэлэлгэ ба өөрыгөө шүүмжэлгэ саг үргэлжэ байха ёhотой. Урагшаа дабшалтада, хүгжэлтые хурдадхалгада hаад хэдэг бүхы юумэн шүүмжэлэгдэхэ ёhотой. Дутуу дунданууд болон алдуу эндүүнүүдые хүлисэжэ болохогүй гэжэ таанад зүбшөөхэ бээзэ. Магтаалай орондо шүүмжэлэлгэ өөрыгөө шүүмжэлэлгэ наадан болгохо, тэрэниие өөрсэ янзын моодо болгохо ёhогүйбди. Зарим тээ иимэ юумэн болоно. Өөрыгөө шүүмжэлжэ, зэмээ мэдэрhэн аад, ажал хэрэгээ урдынхяараа ябуулха ушарнууд үзэгдэнэ. Иимэ аргаар хэниешье мэхэлжэ бирагдахагүй. Шүүмжэлэлгын болон өөрыгөө шүүмжэлгын hүүлээр хэмжээнүүд абтаха ёhотой. Алдуунуудаа мэдэрээд, тэдэнээ заhахагүй гээшэмнай хүниие мэхэлhэн ябадал болоно. Тиин энэ ябадалда хатуу, залан сэхэ, партийна сэгнэлтэ үгтэхэ ёhотой.

Съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ хүдэлмэриин онол аргануудые hайжаруулха, харин хэрэгтэй газарта үндэhөөрнь тэдэниие хубилгаха, асуудалнуудые түргөөр ба ашаг үрэтэйгөөр шиидхэхээр, өөр дээрээ харюусалга абахаар кадрнуудые hургаха гэhэн удхатай. Эрид, зоримгой ба шэнэ шэнжэтэй хэмжээнүүдые абахаяа айhанай хэрэггүй. Хэрбээ хэн нэгэнэй эндүүрээ гээшэ hаань, аймшагтай бэшэ. Партиимнай нэрэ хүндэнь ехэ, Совет засаг хүсэтэй, арад зон тэрээндэ айхабтар ехээр этигэдэг, тиимэhээ бидэ ямар нэгэн алдуу эндүү хээшье hаа, тэрэнээ заhажа, тэрээнhээ hургаал абажа шадахабди.

Саарhан болон протоколнуудые зохёолгодо бэшэ, харин олониитын эдэбхитэй ажал ябуулгые эмхидхэлгэдэ манай хүдэлмэри шэглүүлэгдэхэ зэргэтэй. Нэн түрүүн энэмнай арадай ажахые хүтэлбэрилгын зургаануудта хабаатай. Тэдэнэр албан хойрог онол аргануудаа түргөөр орхихо ёhотой. Энээн тухай мүноодэр юундэ хэлэнэ гээшэбиб? Съездын үнгэрөөд байхадашье ёhо дүүргэжэ хэхэ ябадал манда hаад хэнэ. Ажал хэрэгээ hайжаруулха шухала тухай ехэ хөөрэлдөөн хэгдээд, бага юумэн бүтээгдэнэ. Хүнүүдэй хүдэлдэг газартань ехэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Бүхы хүнүүдые райкомуудта, кабинедүүдтэ дуудажа байнгүй, харин хүнүүдэй хүдэлдэг газартань ошожо, ажал хэрэгтэйнь танилсаха хэрэгтэй.

Гансал хүтэлбэриин дээдэ шатануудта, партийна, совет органуудта хүдэлмэриин онол арганууд хубилгагдаха ёhотой бэшэ. Тэдэнэй ажал ябуулгадахи дутуу дундануудhаа бүхы юумэн урагшагүйдэнэ гэжэ тоолохо болоо hаа, буруу. Хүдэлмэришэн, колхозник, мэргэжэлтэ, энэ залда hууhан хүн бүхэндэ, таанадта, нүхэдүүд, хөлөөшэмни адли хабаатай.

Станогой дэргэдэ гү, али хабсаргалгын линидэ хүдэлдэг хүдэлмэришэн бүхэн хүдэлмэриин өөрын онол аргатай байна бшуу. Энэ онол аргаяа hайжаруулха гээшэ ажал хэрэгтээ бури hайнаар хандадаг болохо, ельын тэдысэ ажаллаха, нюдэ бүрлүүлхэ ябадалаа орхихо гэhэн удхатай. Энэмнай хүдэлмэриин үедэхи забhарлалгые бага болгохо, үгэ хүүрээ үсөөрүүлхэ, ажал хэрэгтээ үнэн сэхээр, анхаралтайгаар хандадаг болохо гэhэн удхатай. Бидэ өөhэдымнай хамтын зорилгын туйлагдахын тулада, совет хүнүүдэй улам hайнаар ажаhуудаг болохын тулада эдэ бүгэдэ хэгдэхэ зэргэтэй бшуу.

Ажалые эмхидхэлгэhээ эхилээд, хүтэлбэрилгэ хүрэтэр хүдэлмэриин онол аргануудые хубилгаха асуудалнууд хамагай түрүүн табигдана гээшэ. Энэ зорилгые шиидхэжэ шадаа hаа, бусадшье бури орёо зорилгонуудые шиидхэжэ шадахабди. Харин бидэ энээниие хэхэ уялгатайбди.

...БАЙЛДААНАЙ ШЭГЛЭЛТЭЙ ХАРАА ШУГАМДА ЭСЭРГҮҮ ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ХАРАА ШУГАМ

...хижо бури шаданагүй. Тиигээд Советскэ Союзай бодото дээрэ тообойн байhые хангаха, гэжэ хамаг бейдал дээрэhээ hанахаар.

Теэд иимэ байна гээд бидэнэр hуунагүй, харин зүришэлдөө хёмороото байдалhаа гараха арга бэдэржэл байнабди. Ондоо зам үгы. Ондоо зам хадаа ядерна hүйдхэлтэ дайн тээшэ үрдилдэн дабшалга болоно. Манай абари ябадал, манай хараа шугам имагтал манай баримталдаг гол ёhонуудаар, манай заршам заншалаар тодорхойлогдоно бэшэ. Бидэнэр ондоогоор үйлэ ябуулга эрхилхын аргагүй гэжэ ойлгонобди. Эгээл тиимэhээ би Париж болон Женевэ ошоо hэм. Эгээл тиимэhээ Советскэ Союз хэдэн ехэ үүсхэлнүүдые гаргаа. Эгээл тиимэhээ Женевэдэхи уулзалгын дүүрэмсээр, бидэнэр тэндэ туйлагдаhан үгсээ ойлголсолго болон хамтын мэдүүлгые бодото хэрэг болгон бэелүүлхые эрмэлзээhэн байнабди.

— Бидэнэр ядерна тэhэрэлгые гансал талаhаа болюулалгые хоёр дахин hунаагаабди, тиигээд ядерна туршалгануудые оготолон болюулха тухай хэлсээ дары сагтаа хэжэ эхилхые дурадхаабди;

— Бидэнэр Баруунай оронуудай hаналые тэбшэн, Бенэ болон Стокгольмдохи конференцинүүд дээрэ буулсан зүблэрhэн дурадхалнуудые оруулаабди;

— Январиин 15-да манай хэhэн Мэдүүлгэ үргэн хэмжээнэй үүсхэл байгаа. Олониие хюдаха буу зэбсэг усадхаха, мүн бусад зэбсэгүүдые бэеэ хамгаалхадал хэрэгтэй хэмжээндэ хүрэтэр хороохо тодорхой тодо түсэб тэрээн соо найруулаабди;

— Дундуур зайда буудаха ракетэнүүд тушаа, тэрэшэлэн оперативно-тактическа ядерна зэбсэг тушаа европынхидой hанаата боложо байhые харада абажа, Европодохи зон тушаа манай буулта болоhон дурадхал оруулаабди;

— Бидэнэр совет болон американ флодуудые Дундада далайhаа али али талаhаа гаргахые дурадхаабди;

— XXVII съезд эдэ бүхы хэмжээнүүдые имагтал hайшаагаа бэшэ, харин бүхы дэлхэйн аюулгүйе хангаха ёhо гурим бии болгохо үндэhэн hуури заажа дэбжүүлээ.

Теэд буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгэдэ эсэс табиха, уласхоорондын байдал hайжаруулха хэрэгэй тэдээнhээшье сэхэ дулдыдаха баруунайхид яагааб? Тэдэнэр Женевын hүүлээр юу хээб? Тэдэнэй хараа шугамынь ямар бэ? Түбхын түрүүндэ бидэнэр январиин 15-да хэhэн Мэдүүлгэдээ хангалтатай харюу абаагүйбди. Харин манда эльгээhэн юумэниинь асуудал бодотоор шиидхэлгэhээ хулжаhан, энэ тэрэ хэмжээхэнүүдээр хизаарлаха, балар бүдэхи найдуулгануудаар дэлхэйн олониитые мэхэлхэ гэhэн hэдэлгэ юм.

Асуудалда үгэhэн бодото харюунь хадаа Холбоото Штадуудай ябуулгань, НАТО-гай бодото политикань болоно. Ядерна буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгэдэшье, ядерна дайндашье илагшад байхагүй гээшые Женевэдэ хоёр талаhаа зүб зүйтэйдэ тоологдоhон юм. Теэд ядерна зэбсэгүүдые хороохо ба усадхаха хэдэн шатада, тодо hонор түсэб дурадхахадамнай, «Үгы!» гэжэ манда хэлэнэ.

Али гэбэл: ородуудта этигэжэ болохогүй, юундэб гэхэдэ, тэдэнэр байра дээрэнь хиналта хүүлэхэгүй байна гэжэ хэдэн жэл бабаралдаа гээшэб. Бидэнэр тэдэнэй хэлээшээр болообди. Теэд энээнэй харюуда президент Рейган ядерна тэhэлэлгэнүүдэй хорилтые бэшэ, харин ядерна зэбсэг нарижуулгые «хинахые» манда дурадхана. hаяхан нэгэ американ газетын ехэ оншотойгоор ажаглаhанай ёhоор, «энэ хадаа эгээн дээдэ хэмжээнэй хэhэлтые болюулхын түлөө тэмсэжэ байгаа хүниие толгойн саазын үедэ байлсыт гэhэнтэй адли ябадал болоно».

Тиимэhээ бидэнэр тэрэниинь зүбшөөгөөгүйбди, зүбшөөхэшьегүйбди. Бидэнэр асуудал ондоогоор табинабди: тэhэлэлгэнүүдые болюулха тухай манайшье дурадхал зүбшэн, мүн энээниие хинаха тухай американшье дурадхал зүбшэн хэлсэе. Женевэдэхи уулзалгаhаа американ захиргаанда үлэhэн гансал юумэн хадаа США-гай президент болон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь хоёрой шэнэ уулзалга тухай hураг суу болоно ха. Энэ асуудалда эли бэшэ ямаршье зүйлэй байхагүйнь тулада би үшөө дахин нигэжэ хэлэнэб: Би иимэ уулзалга болог гэхэ байнаб. Тэрэниие бэелүүлхын тулада урид тиимэ юумэн хэгдэхэ ёhотой гэhэн ямаршье эрилтэ бидэнэр табинагүйбди. Зүгөөр тэрэ уулзалга президенттэй бидэнэй хэлсэhэнэй ёhоор болохо ёhотой, тусхайлбал, **тэрэ урагшаа хэhэн алхам болохо,** ондоогоор хэлэбэл, тэрэнэй эсэстэ буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулха хэрэгтэ **бодото үрэ дүнгүүд туйлагдаха ёhотой.**

Үшөө нэгэ тэмдэглэлтэй зүйл байна. Тэрэ уулзалга хадаа Женевэдэхи оршон байдалай зандаа үлөөгдөө hаань гэхэ гү, али мүнөөнэй байдалаар болоходоо, тэрэнэй hэргээгдээ hаань лэ үнгэргэгдэжэ болоомоор байна. Харыт, юун болоно гээшэб. Женевэдэ болоhон уулзалгын hүүлээр уданшьегүй Советскэ Союзда харша шууяа шурхираан шэнэ хүсэтэйгөөр үүсхэгдэжэ, манай гүрэн тушаа элдэб худал хуурмаг үгэнүүд, доромжолгонууд ехэтэ хэлэгдэhэн байна.

hүүлээрнь бүришье гайтай юумэнүүд болоо: Советскэ Союз Нью-Йоркдо байhан дипломадуудаа 40 процентээр хороог гэhэн эрилтэ табигдаа. Крымэй эрье шадар американ эскадра үзэгдөө. Тиихэдээ дээдэ засагай айладхалаар ерээбди гэжэ нюугаагүй. Американ hүр хүсые, тэрэнэй юушье хэхэдэнь хорюултай бэшэ гэжэ харуулхын тулада, Ливидэ добтолго хэгдээ. Тэhэлэлгэ болюулhан манай болзорой дүүрэхэеэ байтар, яаха аргагүй хорото зорилгоор Невадада хүсэтэ ядерна тэhэлэлгэ хээ. Тиигээд гансал асуудалаар, ядерна тэhэлэлгэнүүд тухай үнэхөөрөө яаралтай шухала асуудалаар саг hамшаангүй уулзаял гэжэ минии дурадхахада, хүсэд сүүдхэшье болонгүй, «Үгы!» гэhэн байна.

Бидэниие нервэ муутай хүнүүд гэжэ Вашингтондо hанана гээшэ гү? Мүнөө наадандаа дашууршаhан хаарташан шэнгээр үйлэдэжэ болохо гэжэ hанана гээшэ гү? Женевэдэ оршон байhан байдалые США-да иимээр ойлгоно гээшэ гү? Эхилэн байhан совет-американ хөөрэлдөөгөөр далдалан, сэрэгэй зорилгонуудаа бэелүүлжэ байhыень бидэниие обёорногүй гэжэ бодоно гээшэ гү? Тиин совет-американ шэнэ уулзалгада Вашингтондо ямар удха шанар олгоноб гэжэ ээлүүдгүй бодолгото болохоор болоно бэшэ аал?

Тиигээд Баруун Европо яагааб? Европыншье олониитын мүн олон правительствыншье хүсэлые бидэнэй тэбшэhэн дурадхалнуудаймнай харюуда мүнөө тэндэ нигэжэ хэлэнэ: американ ракетэнүүдые Европоhоо холодхоожо болохогүй. Юундэб гэхэдэ, Советскэ Союзда юрын зэбсэгынь манайхиhаа ехэ байна гэнэ. **Тоэд юрыншье буу зэбсэгые, зэбсэгтэ хүсэнүүдыешье мүн лэ хороохые манай январиин Мэдүүлгэ соо эли тодоор дурадхагдана ха юм.**

Ондоошье үгэнүүд хэлэгдэнэ: **США ракетэнүүдээ океанай саана абаашаха болоно, харин Москва тэдэниие оройдоол Сибирь шэлжүүлхэ, тиигээд тэндэhээ зоболонгүй түргэнөөр hөөргэнь бусааха аргатай гэнэ. Тиихэдээ СССР хороогдохо ракетэнүүдые кишэ тиишэнь абаашаха бэшэ, харин тэдэниие усадхахые дурадхана гэжэ мэдээгүй хэбэр үзүүлнэ.** Юрэ, аман дээрээ — эб найрамдалай түлөө, хэрэг дээрээ — ракетэнүүдэй түлөө юм байна даа. Англиин, мүн Францииншье асуудалда ёhотой hайнаар хандаhаниинь эндэ харагданагүйл даа.

«Стратегическэ хамгаалалгын үүсхэл» гэжэшэдэ ямараар хандаhыень харыт. Баруун Европын правительствонуудшье, томо капиталшье энэ үхэлтэ түсэбтэ элдэб шалтагаар улам ехээр татагдан хабаадуулагдана, тиигэжэ буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгын бүри аюултай, шэнэ шатые үүсхэлсэгшэд болоно.

Эсэстэ, эгээл гол зүйл гээшэ ха. США «одото дайнуудайнгаа» программые бүхы хэмжээгээрнь бэелүүлжэ эхилбэ. Энэ программамнай бэеэ хамгаалха зорилготой, ядерна бэшэ юм гэжэ президент баталан хэлэнэ. Теэд тус проектын хүтэлбэрилэгшэ, генерал хүн олондо бахархан хэлэхэдээ, замбуулинай зэбсэг Газар дээрэ байhан дайсаниие дараха гээ, харин США-гай сэрэгэй министр энэ зэбсэгтэ ядерна зүйлнүүд бии юм гэнэ.

Сэхэ нигэжэ хэлэхэ байнаб. Хэрбээ ухаата ябадалда оронгүй, США-гай энэ шугамаа үсэдөөр баримталжа үргэлжэлөө hаань, бидэнэр үнэншэмэ харюу олохобди, тэрэмнай заатагүй замбуулинда бэшэ байха. Бидэнэр мүнөөнэй эрдэм наукын арга боломжые, өөhэдынгөө арга боломжонуудые hайн мэдэнэбди. США-гай хэжэ шадаха, харин бидэнэй шадахагүй ямаршье юумэн байхагүй. Теэд бидэнэр иимэ ябадалые буруушаанабди, зэбсэглэхэ тухай ушар удхагүй американ бодомжые буруушаанабди. Замбуулиндахи сохилтын буу зэбсэгые хорихо гэхэдээ, бидэнэр **гэзгдэхэеэ айhандаа тиигэнэ бэшэ, харин харюусалгаяа мэдэрhэндээ** тиигэнэбди.

Энээгээр дашарамдуулан, нигэжэ хэлэхэ байнаб: эндүүтэй ойлгомжонуудта, хуурмаг бодолнуудта түшэглэн, СССР-тэй харилсаагаа тогтоохо ябадалhаа арсахаар болоо. Эгээл аюултай иимэ ойлгомжонуудай нэгэниинь ямар бэ гэхэдэ, Советскэ Союз ахир hула хадаа эб найрамдал сахихые hанаална, уряална гэжэ бододог байна. Тиихэдэнь нигэжэ хэлэхэбди: буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгээр бидэнэй хүсэ шадалые баража шадахагүй, замбуулинhаа абахагүй, технологёор урдамнай гэрахагүй. Эдэ hэдэлгэнүүдhээ ямаршье hайн үрэ гарахагүй.

Центральна Комитедтэ ороhон олон бэшэгүүдhээ харахада, манай олон хүн нигэжэ hанаата болоно: баруунайхид эб найрамдал тухай хөөрэлдөөгөөр, ямаршье үрэгүй хэлсээгээр далдалаад, буу зэбсэгэй талаар эрид дабшалта хэжэрхихэдэнь, бидэ тэрээндэнь харюусажа үрдихэгүй байдалда орошохогүй юм бэзэбди? Үгы, нүхэд, тиимэ юумэн болохогүй гэжэ найдуулха байнаб. **Үгэнүүд болон хэрэгүүдэй илгааень бидэ эрхим hайнаар мэдэнэбди. Советскэ Союз бүхы бодото баримтануудые хараадаа абан, политикаяа найруулан зохёоно. Бидэнэр дээрээ ортохо байдалда орохогүйбди. Ямаршье үhэрилтэдэ харюусахаар бэлэн байдагаа Совет гүрэн нэгэнтэ бэшэ харуулhан байна. Хэрбээ хэрэгтэй болоо hаань, энэшье удаа ёhотой харюу үгэхэ. XXVII съездын бэшэhэнэй ёhоор, бидэнэр үлүү ехэ аюулгүй байдалтай болохые эрмэлзэнэгүйбди, гэбэшье тэрэнээ мүн багадуулахашьегүйбди.**

Сэрэг дайгүй, буу зэбсэггүй байдал тээшэ дабшаха манай программые бэелүүлгэ hайн асфальтаар «Жигулиин» дабхиhан шэнги жэгдээр гүйсэдхэгдэхэ гэжэ хэншье хүлеэгээгүй гээд элитэ. Үни удаанай, үсэд шанга тэмсэл хэрэгтэй. Зарим хүсэнүүд түгшүүрилэй буурапгаhаа байтагай, совет-американ харилсаанай зарим тэды hайжаралгыешье хүсэхэгүй байна. Женевын hүүлээр үзэгдэжэ эхилhэн уласхоорондын байдалай hайжаралгые буруутуулхын тулада тэдэнэр али бүхы шалтаг бэдэрнэ. Тиин тэдэ хэд бэ гэжэ бүхы дэлхэй мэдэнэ. Энэ хадаа сэрэгэй олзото ябуулгатай холбоотой уладууд, сэрэгэй-промышленна комплексые түлөөлдэг хүнүүд болоно. Тэдэнэр өөhэдынгөө хүнүүдые засагай дээдэ зургаануудта эльгээжэ, тиигээд тэндээ үнэн сэхээр албаяа хээд бусахадань, hөөргэнь хүлеэн абана. Эдэ хадаа буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгэ болон зүрилдөө хёмороонhоо өлсн миллиардын олзо оруулагшад болоно.

Ядерна дайнда эсэргүү тэмсэлэй гол шэглэлнүүдые бидэнэр съезд дээрээ тодорхойлообди. Тиин хэлбэришэгүйгөөр, нэтэрүү шангаар тэмсэхэбди. Бидэнтэ арга боломжонууд ехэ.

Энэ агуухэ хэрэгтэ манай үнэн сэхэ нүхэд — социалис оронууд — бидэнтэй хамтал. Тэдэнэй үмэнэ бидэнэр онсо харюусалгатайбди, тиин энэмнай социализмын хуби заяанай түлөө ниитэ харюусалга юм. Тиин эб найрамдалай политикые хамтаараа бэелүүлдэгнай, мүн эб найрамдалай аша туhын тулада холынгоо стратегиие, мүн гол шухала алхам бүхэнөө зүбшэн таараалдуулдагнай угаа шухала юм.

Дэлхэйн нэгэдэлэй олонхид, тэрэ тоодо бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай, «гурбадахи дэлхэйн» гүрэнүүд болон арадууд, капиталис оронуудай ажалшад эб найрамдал сахин хамгаалхын түлөө тэмсэнэ.

Бидэнэр Париж болон Женевын түлхисэнүүдые сахин дэбжэхын түлөө тэмсэнэбди. Тиин хорото ябуулгануудай урьхада орохогүйбди, дахин дэгжээгдэжэ байгаа «хүйтэн дайнай» түүдэгтэ түлишэ нэмэжэ хаяхагүйбди. Ядерна үедэ политикаар наадажа болохогүй.

Бүхы оронуудай ажалша арадай ухаан бодолдо, эгээлэй литическэ ажал ябуулагшад бүтэн үлэхэ тухай улам хүсэжэ байгаа мэдэрэлдэ, мүн шэнэ бодото баримтануудые политическэ ажал ябуулагшад болон партинууд, тэрэ тоодо НАТО-гай оронуудайхидайшье мэдэрэн ойлгохо ябадалда найдахабди.

Харин өөhэдөө нэгэн иимэ зүйл саг үргэлжэ hанажа ябаха ёhотойбди: эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ амжалта туйлаха гол нүхэсэл хадаа социалис общество нарижуулан hайжаруулха зорилгонуудые шиидхэлгэ болоно. Манай арадай ажахын байдал, эрдэм болон техникын хүгжэлтэ, экономикын шанарые шэнэдхэн хубилгалга, Совет гүрэнэй оюун болон ухаан бодолой, абари сэдьхэлэй тамир шадалые ехэдхэхэ гээшэ юумые шиидхэн тодорхойлхо гол зүйлнүүд болоно. Эсэсэй эсэстэ, бидэ бүхэнэй хэдэг ажалнай гол шухала зүйл гээшэ. Тобшоор хэлэхэдэ, hайн шанартай, хүсэтэй экономико эб найрамдалайшье политикада амжалта олгоно бшуу. Энэмнай гадаадын болон дотоодын политикын холбоон гэжэ нэрлэгдэнэ.

Нүхэдүүд! Ажабайдал бидэнэй үмэнэ тон шухала асуудалнуудые шангаар табиба. Тиин бидэнэр сагай ехэ эрилтэнүүдтэ харюусаха ёhотойбди. Энээнhээ зайсахын аргагүй.

КПСС-эй Центральна Комитедhээ, правительствоhаа, бүхы арадhаа хэршье ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаха хэрэгтэй болоошье hаань, съездын шиидхэбэринүүд бэелүүлэгдэхэ ёhотой. Манай ажал ябуулгын программа тодорхой, зорилго түгэлдэр, бодото байдалhаа үндэhэлhэн юм. Зүгөөр тэрэниие дүүргэхын тулада, В. И. Ленинэй hургадагай ёhоор, «нэгэн доро дээрэhээшье, дороhоошье эхилхэ хэрэгтэй». Тиин хэрбээ, бидэ бүгэдэ хамтаараа ЦК-hаа эхилээд эхин партийна организаци хүрэтэр, правительствоhаа үйлэдбэриин бригада хүрэтэр, министрhээ хүдэлмэришэн, колхозник, алба хаагша хүрэтэр нэгэн зэргэл эхилээ hаа, бодото хүдэлмэридөө амжалта туйлажа шадахабди. Хүн бүхэн хэхэ ёhотой юумэеэ хэхэ, үнэн зүрхэнhөө оролдон, хамаг бүхы хүсэеэ гарган ажаллаха зэргэтэй. Үзэжэ байгаа хурса үе сагнай, патриотизмын болон эрхэтэнэй уялгын мэдэрэлнай, Эсэгэ оронойнгоо мүнөөнэй ба ерээдүйн байдалай түлөө, социализм болон эб найрамдалай хэрэгэй түлөө харюусалга тиигэхыемнай уялгална.

Партиин съезд ямар ехэ харюусалга манда даалгааб гэжэ Центральна Комитет болон правительство мэдэрнэ, тиин съездын эрилтэнүүдтэй тааруугаар хүдэлмэриеэ эмхидхэхэ гэжэ, нүхэдүүд, таанадаа найдуулха байнаб.

Үгынгөө түгэсхэлдэ М. С. Горбачев нигэжэ хэлэбэ:

Манай үмэнэ табигдадаг айхабтар ехэ зорилгонууд ниитын ехэ дэбжэлтын оршон байдалда хододоо дүүргэгдэдэг бэлэй. Манай түүхын бүхы эрид хубилалтануудай үедэ тиимэл байhан. Тиин мүнөөшье парти түбхын түрүүндэ таанарта, нүхэд, баатар габьята хүдэлмэришэн ангида, тэрэнэй ушар ёhо hайн мэдэлгэдэ, үндэр журам болон харюусалгадань, политическэ болон мэргэжэлэй дүй дүршэлдэнь, урдань табигдаhан ямаршье орёо хүшэр зорилгонуудые дүүргэлгэдэ бүхы ажалшадые эмхидхэн жагсааха шадабаридань хандана. Тиигээд энэ уряагаймнай дэмжэгдэхэ байhандань ямаршье hэжэг үгы. Манай Эхэ ороной улам баян, улам түгэс хүсэтэй болохын тулада ороной ажалшад бүхы юумэ хэхэ.

Энэ ехэ хүдэлмэридөө амжалта туйлахыетнай, шэнэ алдарта хэрэгүүдээрээ суурхахыетнай, элүүр энхэ ябахыетнай, гэр бүлэдөө hайн байхыетнай, хамаг бүхы ажабайдалдатнай hайн hайханиие хүсэнэб.

(Нүхэр М. С. Горбачевой хэлэhэн үгэ ехэ анхарлтайгаар шагнагдажа, нэгэнтэ бэшэ үни үргэлжэлhэн альга ташалгаар угтагдаhан байна).

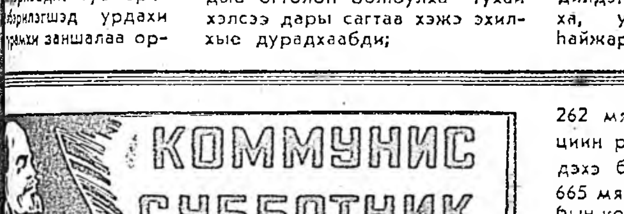

...ДЭР БҮТЭЭСЭ ТУЙЛАХА

...хотодо Ленинскэ субботник үнгэргэхэ заседани партиин гор... секретарь ...хүтэлбэри ...бо. ...никслэл хотын апрелиин 19-дэ үн... коммунис суббот...тэйгээр бэлдэжэ ...мэдээгээр ... 4 миллион 200 ...ригэй товарна про... үндэр үйлэдбэрилэг... Энэ хадаа нёдондо... дахин шахуу... болоно. Иимэ үндэр туйлахаар хараалаад хотын районуудта ...бэелүүлхэ та...гдэнэб гэжэ суб... районно шта...үлэгшэнэр заседа...тособо. ...90.897 хүн ...ботын үдэр гара...ган гаран хүн ажа...арта хүдэлхэ, харин ...хүн районой үйл..., сквернүүдые бол... болгохо та... юм. Хамтадаа ...407 мянган түхэри... продукци гаргаг... мянган түхэригэй ... хэрэглэмжын ... гаргагдахаар, ...игэй барипга-хабсаралгын хүдэлмэри хэгдэхээр, юрын үдэрнүүдэйхидэ орходоо 5,4 процентээр ехэ арадай ажахын шухала ашаанууд зөөгдэхөөр хараалагдана. Субботнигой дүнгөөр арбан хоёрдохи табан жэлэй жасада 171.316 түхэриг оруулха түсэбтэйбди. «Бурятфермаш» нэгэдэлдэ, киномеханическа, авиационно заводуудта зарим тэды бэрхэшээлнүүд ушарна. Зүгөөр тэдэниие хуу дабажа, апрелиин 19-дэ агуу вождь В. И. Ленинэй дурасхаалда зорюулан, ажалаи эгээл үндэр бүтээсэ туйлаха эрмэлзэлтэйбди. — гэжэ партиин Железнодорожно райкомой хоёрдохи секретарь В. И. Желаев штабай гэшүүдтэ хөөрэжэ үгэбэ.

Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой 58.200 хүн ажалаи пайндэртэ гараха юм. Ажалайнгаа газарта хүдэлхэ 16.700 хүн хамта дээрээ 338 мянган түхэригэй промышленна продукци гаргаха түсэбтэй. 69,4 мянган түхэригэй табан жэлэй жасада оруулагдаха байhан тухай КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь А. С. Ковалев дуулгаба.

Субботнигой үдэр эрхим дүн, үндэр бүтээсэ туйлаха хэрэгтэ Октябрьска райондо шахардуу байдал тогтоод байна. Апрелиин 19-дэ 2 миллион 262 мянган түхэригэй продукцин район соо үйлэдбэрилэгдэхэ байгаа hаань 1 миллион 665 мянганайхиень нарин сэмбын комбинат гаргаха юм. Зүгөөр түүхэй эд үгы гэhэн шалтаг урдаа барьяад, оройдоол 800 мянган түхэригэй продукци гаргахаар түсэблөөд байна. Комбинадай хүтэлбэри, парткам субботнигто бэлдэлгэдэ тон харюусалгагүйгөөр хандана гээд партиин Октябрьска райкомой секретарь Н. П. Быков тэмдэглээ.

Нарин сэмбын комбинадай директорэй орлогшо В. М. **Шалобало** штабай урда тоособо. Тиихэдээ юундэ дээрэ дурдагдагша шиидхэбэри абаhанаа анхаралда абажа, баримтануудаар батадхангүй байжа, 1 миллион 665 мянган түхэригэй продукци заабол үйлэдбэрилэн гаргаха замуудые, арга боломжонуудые тодоруулхаар уялгалагдаба.

Улаан-Үдын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо В. Ч. **Нимаев** хотоёо болбосон түхэлтэй болгохо талаар субботнигой үдэрэ юун хэгдэхэб гэжэ штабай гэшүүдтэ элидхэбэ. Энэ талаар тон үргэн хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай.

Апрелиин 19-дэ эгээл үндэр бүтээсэ туйлаха, эмхидхэлэй хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ шухала байhан тухай штаб онсо тэмдэглэбэ.

КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүн, партиин Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь **В. С. Тимашов** заседани дээрэ үгэ хэлээ.

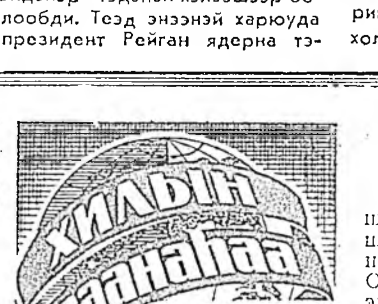

ЯДЕРНА ДАЙНДА ЭСЭРГҮҮ КОНФЕРЕНЦИ

ТОКИО. «Ядерна буу зэбсэгтэ эсэргүү Японой засагаархидай муниципальна зургаанууд» гэhэн хүдэлөөнэй түлөөлэгшэдэй ниитэ национальна нэгэдэхи конференци Оита префектурын Накацу хотодо болобо. Японой профсоюзуудай генеральна соведэй (СОХИО), дайн дажарта эсэргүү зарим эмхинүүдэй үүсхэлээр, эб найрамдалай түлөө тэмсэлэй 500 гаран эдэбхитэдэй хабаадалгатайгаар зарлагдаhан конференцидэ хабаадаа.

Ядерна дайнай аюулда, буу зэбсэгүүдые өөгээн гаргалгада эсэргүү, эб найрамдалые сахин хамгаалхын, бэхижүүлхын түлөө СССР-эй залан сэхэ тэмсэлые үндэрөөр сэгнэжэ байhанаа хуралдаанда хабаадагшад үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Тусхайлбал, нёдондо жэлэй август hараhаа хойшо ядерна али бүхы тэhэлэлгэнүүдые нэгэ талаhаа болюулха тухай совет шэнэ үүсхэлнүүд эсэсэй эсэстэ ядерна буу зэбсэгүүдые бүрин хүсэдөөр усадхаха арга олгохо байна.

ТУСХАЙ КОМИТЕДЭЙ СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ние хашаха харшалха талаар Вашингтоной харата ябуулганууд үүдхэжэ байха үедэ ООН-ой Устав тушаа, энэ эмхиин үүргые дээшэлүүлхэ талаар тусхай комитедэй ээлжээтэ сесси эндэ нээгдэбэ. Генеральна Ассамблейн 40-дэхи сессиин шиидхэбэреэр уласхоорондын амгалан тайбан байдал ба аюулгүй байдал хангаха талаар ООН-ой үүргые дээшэлүүлхэ тухай асуудал тэрэнэй зүблэхэ зүйлдэ гол hуури эзэлнэ.

Мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула ООН-ой оршондо гүрэнүүдэй хамтын хүсэлэл оролдолгонуудые аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ гэhэн уласхоорондын эмхиин хүсэжэ байhан ушар Вашингтоной дурыень гутаана. ООН-ой ажал ябуулгые улам орёо түгшүүрилтэй болгохо, США-да таарахагүй политика бэелүүлдэг бэеэ дааhан байдалтай гүрэнүүдэй бүтэмжэтэй hайн ябуулгануудта hаад тойбо татахые hэдэдэг американ захиргаан hүүлэй үедэ хархис ябуулгануудые бэелүүлhэн байгаа. Энэнь ООН-ой дэргэдэхи түлөөлэлгэтэ эмхинүүдэй бүридэл тушаа зарим оронуудай эрилтэнүүдтэ зүрюу харша ябадал болоно.

Р. ГАНДИ hАНААГАА ЗОБОЖО БАЙhАНАА МЭДҮҮЛБЭ

ДЕЛИ. Национальна нэгэдэлэй соведэй заседани премьер-министр Раджив Гандиин түрүүлэлгэ доро эндэ болобо. Тэрээндэ хабаадагшад — министрнүүдэй кабинедэй гэшүүн — гүрэнэй, политическэ ба ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад орон доторой хархис хүсэнүүдэй тэдэниие дэмжэдэг гадаадын этэгээдүүдэй харата ябуулгануудта эсэргүү тэмсэлдэ патриотическа хүсэнүүдые элсүүлэн нэгэдүүлхэ талаар тодорхой алхамуудые зүбшэн хэлсэбэ.

Р. Ганди үгэ хэлэхэдээ, хилэ шадархи Пенджаб штадай байдалай улам түгшүүрилтэй болоhондо hанаагаа зобожо байhанаа мэдүүлбэ. Пенджабай hүйдхэлшэдэй харата ябуулгануудые зайсуулан сарахын, шажан мүргэлэй-угсаатанай хёмороо зүришэлдөө үүдхэхын тула хархис hэдэлгэнүүдтэ шанга харюу сохилто үгэхын тула бүхы политическэ партинуудые үргэнөөр хабаадуулхые тэрэ уряалаа. «Бидэ hүйдхэлшэдые зайсуулан сарахын тула эршэмтэй ябуулга хэхэ ёhотойбди. Энээнэй тула полициие хабаадуулха гээшэ бага. hүйдхэлтэ ябуулгануудтай политическэ аргаар тэмсэхэ хэрэгтэй. Энэ хэрэгтэ Национальна нэгэдэлэй совет тон шухала үүргэ дүүргэжэ шадаха байна».

Пенджабта шэбээлhэн hүйдхэлтэ бүлэглэлнүүдые гадаадын хүсэнүүд моральна болон материальна талаарнь дэмжэнэ гэжэ Раджастхан штадай правительствын ахамад министр Харидео Джоши мэдүүлбэ. Тэдэнэр Индиин арад зоной эб эе таhалхые хүсэнэ бшуу.

СОВЕТ КИНОФЕСТИВАЛЬ

ТОКИО. Совет фильмүүдэй 18-дахи фестиваль Японой ниислэл хотын эгээл томо ехэ залнуудай нэгэн — «Иомиури хору» гэжэ зал соо апрелиин 7-до нээгдэбэ. «Военно-полевой роман», «Как молоды мы были», «Самая обаятельная и привлекательная», «Потомок белого барса» гэhэн уран hайханай дүрбэн фильм тэрэнэй программада ороно.

Мосфильмын», Киевскэ, Одессын киностудинуудай, «Киргизфильмын» кинематографистнуудай зохёолнуудтай япон харагшад танилсаха байна. Энэ кинофестиваль Японой соёлой ажабайдалда ехэ үйлэ хэрэг болохо ёhотой. Эдэ фильмүүд энэрхы hайхан сэдьхэлтэй, гүнзэгы ухаан бодолтой, эгээлэй юрын хүниие али бүхы талаhаань тобойсо харуулhаараа шалгарна гэжэ Японой хэблэл фестивальда табигдаhан фильмүүдые шэнжэлэн тайлбарилхадаа тэмдэглэнэ. Советскэ Союзай элдэб республикануудай кинематографистнуудай зохёохы ажал ябуулгын элдэб янза байhаар япон хүн зон hонирхоно.

ДҮНГҮҮДЫЕНЬ hАЙШААБА

АЛЖИР. АНДР-эй президент, ФНО партиин Генеральна секретарь Ш. Бенджедидэй хани ёhоной албанай хэрэгээр СССР-тэ айлшалан ерэлгын дүнгүүдые Алжирай Национальна сүлөөрэлгын фронт гэдэг партиин Политбюро hайшааба.

Албанай хэрэгээр эндэ ерэлгын дүнгүүд онсо удха шанартай байна, СССР-эй болон Алжирай хоорондохи политическэ хөөрэлдөөнүүдтэ,гар табигдаhан документнүүдтэ үндэр сэгнэлтэ үгтэбэ гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Алжир-совет харилсаанай амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байhые хөөрэлдөөнүүдэй үрэ дүнгүүд элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ АПС гэдэг агентствын дэлгэрүүлэн тарааhан Политбюрогой коммюнике дотор заагдана.

Дэлхэйн экономическа доройтон уналгын хойшолонгуудтай тэмсэлдэ Алжирай хүтэлбэрилэгшэдэй абаhан хэмжээнүүдые Политбюро хаража үзэhэн байгаа. Алжир арад социально-экономическа туйлалтануудые хамгаалха, хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар ороноо урагшань дабшуулха талаар алжир арадай этигэн найдажа байhые тэрэ элирхэйлэн харуулба.

АНДР-эй дотоодын болон гадаадын политикын бусад зарим асуудалнуудые заседанида хабаадагшад хаража үзэhэн байгаа.

НЮДЭ АЛДАМА ТАЛАДААЛ АДЛИ...

ДУУН... Хэр үгhөө дуун гээшэ ажалай хани болодог, баяр түхеэдэг, уй таранаг байгаа гэдэгби. Буряад арадай аман зохёолдо дуун горитой hуури эзэлдэг байhан гэжэ мэдээжэ. Арадай дунда хэзээнэйшье үедэ дуун мүндэлжэл байдаг байгаа, мүнөөшье мүндэлнөөр.

Дуунай фольклорые, арадай аялга дуунуудые эльгэ зүрхэндөө hайса шэнгээhэн лэ композиторнууд хүн зондо абтасатай дуунуудые зохёожо шададаг. «Хүгжэмые арад зон зохёодог юм. Харин бидэ — композиторнууд тэдэниие гүрмда оруулан найруулна гүэшэбди»,— гэжэ агуехэ ород композитор М. И. Глинка бэшэhэн байдаг.

[illegible]

раз композиторай найруулhан хүгжэмтэ образтой нягтаар зохилдожо, ондоо аялгаар дабтагдашагүй дуун боложо бүрилдөө:

Үл-гэн hай-хан
тоон-то дай-да-даа
Үл-гын дуу-е
шаг-нан тэн-жэн-хэй...

«Сэлэнгэ» гэжэ дуунай шэнхинэн ходоржо, hүүлэйнь сууряанай замхаадүй байтар, эдир наhанай үүлэгүй сэнхир огторгойе hануулан, сэдьхэл зүрхэнэй шэмжэгэнэмэ гуниг түрүүлэн, «Түрүүшын дуранай» аялга зэдэлшэхэ юм. Баhал Даша Дамбаевай үгэ дээрэ бэшэгдэhэн энэ дуун мэдээжэ олон артистнарай репертуарта бата hуури эзэлэнхэй, буряад хүгжэмэй концертнүүдтэ дахин-дахин зэдэлжэ, шагнагшадайнгаа сэдьхэлдэ тунгалаг hайхан мэдэрэл түрүүлдэг. Энэ дууе шагнахадаш, харюугүйгөөр эдир наhандаа дурлаад, тэрээндээ бага зэргэ сохигдобошье, үшөөл этигэл найдалтаяа хахасаагүй ябаhан дундуур наhанай хүнэй образ нюдэндэ харагдаадхиха.

Эрэлхэг дорюун зандаа ябаhан үнөөхи лирическэ геройтоёо композиторай дуунууд соо хожомыньшье олон удаа ушарhан байхабди. Жэшээнь, «Дэлхэй дүүрэн нарамни» гэжэ дууе (үгэнь Н. Дамдиновай) hаная. Үнэхөөрөөшье:

Дэлхэй дүүрэн нарамни,
Дэлхэй дүүрэн дурамни...— гэhэн үгэнүүд ямар хүсэтэйгөөр, түбиие орёомо шэдитэй шэнгеэр соностодог бэ! Дэлхэйе гиигүүлэгшэ нарые унтараахаяа, дэлхэйе дүүргэгшэ дурыень hүнөөхэеэ шолмос хара хүсэнэй бодоол hаа, бүхы hайхан юумэеэ абарха гэжэ хүгжэмэй лирическэ герой [illegible]

«Ялгайб!» домоглон гү — барандань уянгын хубшэрээ горитойхоор шэнхинэхэ.

[illegible]

жавын «Сэрэгшын hамган» («Солдатская вдова»), Дагестанай арадай поэт Расул Гамзатовай «Хүбүүдэймнай тангариг» («Клятва сыновей») гэhэн шүлэгүүд Базыр Цырендашиевай бахим хурган дороhоо хүгжэмэй дали оложо ниидэhэн заяатай.

Тиихэдэ «Хакасс оромни», «Элистын вальс», «Ортонуудай дуун», «Монгол орон» болон аха дүү бусад арадуудта зорюулhан дуунуудыень сэгнэнгүй гаралтай аал?

Колхозно, районно, областной, республиканска олон конкурсдо композитор хабаадажа, үндэр шангуудта хүртэhэн байна. Бүри 1955 ондо «Ажалай соло» гэжэ нэрэтэйгээр Шэтэдэ үнгэргэгдэhэн фестивальда «Агын вальс» гэhэн дууниинь нэгэдэхи шанда хүртэhэн алдартай. Буряадай ниислэл хотын байгуулагдаhаар 300 жэлэй ойн хүндэлэлдэ соносхогдоошо конкурсдо «Улаан-Үдэ» (үгэнь Д. Дамбаевай) гэжэ дуугаа табижа, мүн лэ нэгэдэхи шан абаа бэлэй...

Дуу бэшэхэеэ байhан композиторнууд шэлэгдэhэн шүлэгэйнгөө үгэнүүдтэ үндэр эрилтэ табиха ёhотой, табидагшье байгаа бээз. Зүгөөр Базыр Цырендашиев шэнги, үгэ бүхэниинь шэгнүүр дээрэ табихаhаа нааша болодог, аргатайл hаа; гал шэл бариад шэнжэлхэ, шэншэлхэ hэн ха гэжэ hанахаар шүүбэрилжэ үзэдэг композитор манда бии ха гү, одоо мэдэнэгүйб. Ингэжэ баталhамни хииhээ абтаhан үгэнүүд бэшэ. Яруунын районой «Победа» колхозой правлениин өөрынгөө нютаг тухай дуунай конкурс соносхоходо, Базыр бидэ хоёр хамта хабаадажа, «Эгэтын-Адаг» гэжэ дуу табяа hэмди. Дуу зохёохо хэ- [illegible]

дуун сооhонь олохониин мүнөө арадай болошонхой. Энэ хадаа хүгжэмшэнэй шагнал бэшэ гү?

[illegible] хатар, табан прелюди ба бусад зохёолнууд тэдэнэй тоодо ороно. Тиихэдэ инструментальна ансамблиин гүйсэдхэхөөр зохёогдоhон «Буряадай Улаан Тугта морин сэрэг», «Уянгата хатар», «Барабантай хатар» гээшэдынь композиторай уран бэлигэй олон hалбаритай байhые гэршэлнэ бэшэ гү?

Композитор имагтал хүгжэм дуу найруулжал hуудаг бэшэ, харин албанай ба ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг байна. П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиие Улаан-Үдэдэ дүүргэжэ гараад, Агын Буряадай автономито округой соёлой байшангай уран hайханай хүтэлбэрилэгшөөр, Агын педучилищиин багшаар хүдэлөөд, Улаан-Үдэ руу ерээ hэн. Буряадай АССР-эй Арадай уран бэлигэй республиканска байшангай директор, Буряадай гүрэнэй филармониин ба дуу, хатарай «Байгал» ансамблиин уран hайханай хүтэлбэрилэгшэ, хүүгэдэй хүгжэмэй 1-дэхи hургуулиин директор, Буряадай АССР-эй Композиторнуудай холбооной правлениин харюусалгата секретарь — хүдэлhэн албан тушаалайнь гүйсэд бэшэ список иимэ байна.

Тэрэ соведэй зүблөөн дээрэ хэдэн удаа байгдаhан, шэнэ дуунуудые зүбшэн хэлсэхые шагнагдаhан байна.

— Энэмнай юун гэhэн дуун гээшэб? Дуунайнгаа үгэнүүдые өөрөө ойлгоно гүт? Дуушадай хэлэн торсолдожо, урагшаа ябахагүйл! Аялганьшье hүрхэй бэшэ,— гэжэ нюдэнэйнгөө шэлэй саанаhаа хүйтэншэгээр шэртэжэ байгаад, Цырендашиевай хэлэжэрхёол hаа, бирагүй байдалда оро- [illegible]

Ц. ДОНДОГОЙ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Б. О. ЦЫРЕНДАШИЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМ ОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад совет хүгжэмэй искусствые хүгжөөхэ талаар габьяатай байhанайнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, композитор, РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Базыр Очирович Цырендашиевые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. БАДИЕВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь А. БЕРЕЩИНОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1986 оной мартын 27.

ДУРА БУЛЯАЛГА

АПРЕЛИИН КИНОАФИША

Мэдээжэ режиссер Алоиз Бренчын «Дабхар хабхаан» (Рижскэ киностуди) гэhэн шэнэ фильм харуулагдажа эхилхэнь. Латвида дотоодын хэрэгүүдэй, мүн гүрэнэй аюулгүйе сахилгын органуудай айхабтар хүшэр нэгэ операци үнгэргэhэн тухай тус фильм хөөрэнэ. Сценарист Владимир Кузнецовтой Алоиз Бренч түрүүшынхиеэ ушараа бэшэ. Эдэ хоёрой түрүүн бүтээhэн фильмүүдые — «Тоннелиин захада ялараhан гэрэл», «Диваажанай түлхюур» хоёрые харагшад hанана ёhотой.

Латвиин ССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, СССР-эй гүрэнэй шангай лауреат Алоиз Бренчые үргэн харагшад бүришье hайн таниха. Юуб гэхэдэ, тэрэ бултанай дурладаг жанрта — кинодетективтэ үнинэй хүдэлнэ ха юм. «Сонхын саана—бороо hалхин хоёр», «Эрдэниин хатанда үгтэhэн шан», «Гурбан дабхар шалгалта», «Үлүү байха», «Ралли» гэхэ мэтын кинолентэнүүдые, мүн «Зэрэлгээн» гэhэн телефильмые энэ режиссёр буулгаа гэжэ мэдэнэбди. Харин кинодраматург В. Кузнецов дурсагдаhан сценаринуудhаа гадна «Гэгээн Лукагай» бусалга», «Хара хан тайжа», «Полковник Зориной багсаамжалга», «Паспортгүй хүн», «Шуурган дундуур болоhон тулалдаан» гэхэ мэтын фильмүүдэй сценари бэшэлсээ юм. «**Двойной капкан**» гэhэн фильм хурса удхатай, орёо зурилдоотэй, хүлеэгдээгүй түгэсхэлтэй байhаараа илгарна **(зураг дээрэ)**.

«Шархатаhан тэнюун байдал», «Эгээл ута hолоомохон» гэhэн фильмүүдтэ хадуугдама образуудые бүтээhэн Альгис Матулёнис энэшье фильмдэ гол ролиие hонирхомоор гүйсэдхэнэ. Урдань спортын табан зүйлөөр чемпион ябаhан А. Матулёнис фильм соо бүхы юумые каскадёргүйгөөр, өөрөө хэнэ.

«Нуур дээрэ зэдэлhэн соната», «Шубуугүй hүни», «Дуран тушаа багахан номнол», «Сүл губяар hунаhан харгы» гэhэн фильмүүдтэ хабаадажа, олон мянган харагшадай этигэл дурые буляаhан Лилита Озолиня энэ фильмдэ наадана.

«**Судья Ивановагай хубиин хэрэг**» гэhэн фильмые Галина Щербаковагай сценаряар Илья Фрэз табиба. РСФСР-эй арадай артист Илья Фрэз нилээд олон бүтээлээ хүүгэдтэ зорюулhан. «Маркизай хомууд», «Энээниие таанар зүүдэлээшьегүйт», «Карантин» гэхэ мэтын фильмүүдые тэрэ hүүлэй үедэ табяа. Юрэнхыдөө тэрэ бүхы юумые хүүгэдэй нюдөөр хаража буулгадаг гэжэ анхармаар. Дээрэ дурдагдаhан фильмдэ Лена басаганай хуби заяан гол hуури эзэлнэ. Тус ролиие Москвагай hурагша Оксана Дацкая наадаха юм. «Юность» журналда «Энээниие таанар зүүдэлээшьегүйт» гэhэн туужа хэблүүлжэ, Галина Щербакова мэдээжэ болоhон юм. Энэ туужаарнь фильм табигдажа, тэрэ И. Фрээтэй зохёохы харилсаа тогтооhон байгаа. «Ехэшүүлдэшье, хүүгэдтэшье хабаатай зүйлнүүд тухай тодорхойгоор хэлэхэ хүсэлтэй hэмди, — гэжэ Илья Фрэз хөөрэнэ. — Энэ фильмээр бидэ гэр бүлын темые үргэлжэлүүлбэ гээшэбди...» Н. Гундарева, Т. Догилева, С. Шакуров, Л. Грищенко, А. Ливанов, Т. Пельтцер болон бусад мэдээжэ артистнар М. Горькиин нэрэмжэтэ киностудиин тус бүтээлдэ наадана.

Залуухан хоёр хүнэй түрүүшын сэбэр дуран тухай бидэндэ Михаил Рощиной пьесын удхаар табигдаhан «Валентин ба Валентина» гэhэн фильм хөөрэнэ. Тэрээниие «Мосфильмдэ» РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Георгий Натансон найруулан табяа. Драматическа зохёолнуудые тэрэ киногой «хэлэндэ» түрүүшынхиеэ оруулна бэшэ. Элдэб жэлнүүдтэ В. Розовой, А. Володиной, Э. Радзинскиин, А. Сафроновой пьесэнүүдэй удхаар кинофильмнүүдые тэрэ табиhан байха.

Залуухан геройнуудай рольнуудые тэдэнэй сасуутан болохоор Николай Стоцкий (Щукинай нэрэмжэтэ училищиин студент) Марина Зудина (ГИТИС-эй студентка) хоёр гүйсэдхэнэ.

Валентинын эхые театрай ба киногой мэдээжэ актриса, СССР-эй арадай артистка Татьяна Доронина наадана. «Хүдэлмэришэдэй hуурин», «Плющихада оршодог гурбан уляангир», «Хойто эхэ» гэhэн кинофильмнүүдтэ, «Ольга Сергеевна» гэжэ телефильмдэ байгуулhан образуудыень уншагшад hанана ёhотой. Г. Натансоной «Эгэшэ», «Үшоо дахин дуран тухай» гэhэн фильмүүдтэ тэрэ мүн лэ урагшатайгаар наадаhан юм.

РСФСР-эй габьяата артистка Нина Русланова Валентинай эхые наадана. Тэрэ хадаа кинодо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлдэг актриса мүн. «Минии нүхэр Иван Лапшин» (Адашова), «Оложо, аюулгүй болгохо» (Нюра), «Зудов, Та ажалhаа сүлөөлэгдэбэт!» (Катерина), «Поезд тогтобо» (Мария Игнатьевна), «Үбэлэй вишни» (Лариса) гэхэ мэтын фильмүүдтэ гүйсэдхэhэн рольнуудынь харагшадай болон шүүмжэлэгшэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэhэн юм. «Үдэрэй тэн багта hүүдэрнүүд хородог», «Хүн шубуудые бү буудыт» (Харитина), «Цыган» (Катерина) гэhэн телевизионно олон серитэй фильмүүдтэ хабаадажа, актриса бүришье мэдээжэ болоо.

Дурсагдаhан артистнарhаа гадна Борис Щербаков, Люсьена Овчинникова, Лариса Удовиченко гэгшэд «Валентин ба Валентина» гэhэн фильмдэ хабаадана.

Метро... Хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ, дэбжэлтын гайхамшагта hүлдэ, олон мянган хүнэй асари ехэ ажалай дүн. Хэд бэ, тэдэ барилгашад? Тэдээн тухай «Ленфильм» киностудиин «Метро соо уулзуужабди» гэhэн хоёр серитэй фильм бидэндэ хөөрэхэ байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуехэ дайнай урлахана Москвагай метрошодой Ленинград ерэжэ, «ажамидаралай харгы» гаргаhан тухай фильмые найруулагшад домоглохо юм. Фильм соо метрогой барилгашадые толгойлжо ябаhан инженер Зарубинай тон hонирхолтой образ гаргагдаа. Хүсэл зориг түгэлдэр тэрэ хүнэй ролиие РСФСР-эй арадай артист, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Петр Вельяминов шадамараар гүйсэдхэнэ. Артистын байгуулhан образуудhаа Захар Большаковые («Үдэрэй тэн багта hүүдэрнүүд хородог»), Поликарп Кружилиниие («Хэтын оог») харагшад илангаяа элеэр hанаhан байха.

Тэдээнhээ гадна Николай Иванов, Людмила Полякова, Лилита Озолиня, Лариса Гузеева гэгшэд фильм дотор хадуугдама образуудые харуулаа. Фильмые найруулhан режиссер Виктор Соколов энээнhээ урагша «Нүхэд ба он жэлнүүд», «Гэрнай эндэ», «Би актрисаб», «Түрэлхидые шэлэдэггүй юм» гэhэн фильмүүдые табяа гэжэ hануулалтай.

Совет уран зохёолшодой прозаическа бүтээлнүүдые киногой «хэлэндэ» шадамараар оруулдагаараа мэдээжэ болоhон Олег Бондарев мүнөө Юрий Авдеенкын «Шүдэр үбhэн» («Дикий хмель») гэhэн романаар адли нэрэтэй фильм буулгаба. Хүдэлмэришэдэй ажабайдалые үнэншэмөөр зураглаhан тус фильмдэ залуухан актриса Светлана Рябоваhаа эхилээд, дүршэл ехэтэй Иван Рыжов хүрэтэрөө бэлигтэй актёрнууд хабаадаа. «Өөрынгөө замые оло!» — гэhэн уряатайгаар фильм табигшад залуушуулда хандана. Нангин хүсэл, эрмэлзэлээ бэелүүлхээр арга боломжонууд хэн хэндэмнайшье бии гээшэ, хүсэ шадалаа гамнангүй, хүдэлхэл хэрэгтэй гэжэ харагша бүхэнэй тобшолол хэхэнь сохом.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуехэ дайнай темэдэ зорюулагдаhан шэнэ фильмүүдhээ «Газарта хүрэтэр дохёорой» (Довженкын нэрэмжэтэ киностуди, режиссерынь Л. Осыка), «Хэдыхэн лэ мүрнүүдэй түлөө» («Ленфильм», режиссерынь Александр Рогожкин) гэхэ мэтэнүүд апрель соо харуулагда- [illegible]

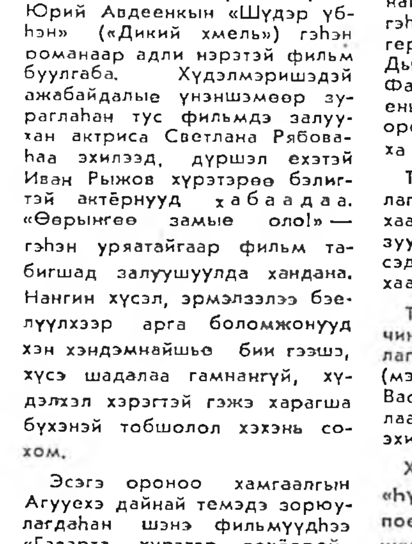

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЫН hОНИН

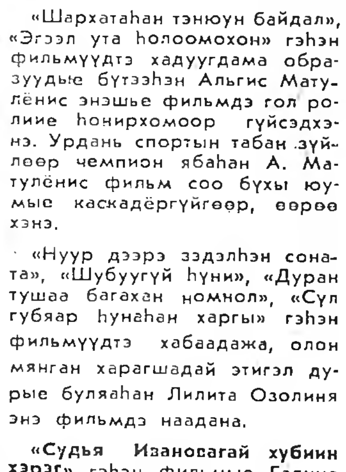

ТОБШОХОНООР

ФУТБОЛ. Городой түрүү hуури эзэлхын түлөө нээмэл мүрысөөн эхилбэ. Нэгэдэхи бүлэгтэ 12 команда хабаадана. Хоёрдохи бүлэгтэ 22 команда хоёр бүлэг боложо хубааранхай.

Авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортклубай стадион дээрэ үнгэргэгдэhэн нааданuудта «Байгал» БМДК-гай футболистнуудые 2:0 тоотойгоор шүүгээ. «Кристалл» «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлениин командые — 5:2, «Горняк» Зүүн Сибириин технологическа институдай түлөөлэгшэдые 2:1 тоотойгоор илаба.

[illegible]

С. РАДНАЕВ, ВСГИК-гай студент.

Хүнгэн атлетикын управлени, СССР-эй Спорткомитедэй гол тренерскэ совет нютагаймнай хүбүүе—Буряадай багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Евгений Сафоновые залуушуулай дунда хүнгэн атлетикээр август hарада Афинада үнгэргэгдэхэ дэлхэйн чемпионадта хабаадаха ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ кандидадаар оруулба.

Е. Сафонов хадаа «Трудовые резервы» бүлгэмэй Олимпиадада бэлдэлгын Буряадай түбэй тренер Андрей Чебунинай hурагша юм. Евгений үндэрые харайлгаар республикын нэгэнтэ бэшэ чемпион, рекордсмен болоно. Тэрэнэй тогтооhон рекорд 2 метр 10 сантиметр юм.

Сафонов эдиршүүлэй бүхэроссин 1 нааданuудта мүнгэн медаляар шагнагдаhан, «Трудовые резервы» бүлгэмэй Россин ба Түбэй соведүүдэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ илагша, шанда хүртэгшэ, СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысоондэ хабаадагша болоно.

Хүнгэн атлетикээр занашалта гурбадахи урилдаан [illegible] болон спортын хүдэлмэриие үргэдхэхэ, hайнаар эмхидхэхэ гээшэ Сэлэнгын райондо үнгэргэгдэдэг заншалта урилдаанай гол зорилго мүн.

Разрядтайшуул Тохойhоо Гусиноозерск хүрэтэр 16 километртэ урилдаба. Эндэ Холбоолжоной уурхайн физкультурын инструктор, спортын мастерта кандидат Сергей Чеповской илалта туйлаа.

Бусадынь Гусиноозерскын үйлсэнүүдээр хурдан сүлхэеэ туршаhан байгаа. 4—7-дохи классуудай hурагшад 3 километртэ урилдаба. Улаан-Үдын 36-дахи hургуулиин hурагша Елена Гейда, Гусиноозерскын 2-дохи hургуулиин hурагша Саша Сокоев гэгшэд шалгарба.

8 — 10-дахи классуудай hурагшад 5 километртэ хабаяа туршаа. Эндэ Улаан-Үдын 42-дохи hургуулиин hурагша Ира Лазарева, 51-дэхи hургуулиин hурагша Андрюша Севостьянов гэгшэд түрүү hууринуудые эзэлбэ. Энэ зайда эхэнэрнүүдэй дундаhаа «Трудовые резервы» бүлгэмэй спортын мастер Евгения Ситникова, харин эрэшүүл сооhоо Хяагтын тү- [illegible] тер Федор Капустин гэгшэд заншалта урилдаанай лауреадууд болоhон байха юм.

Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэрэй 24-дэхи комплексно спартакиадын наймадахи зүйлөөр — хүнгэн атлетикээр мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. Хабаадагшад программын 15 зүйлөөр мүрысэhэн байгаа.

Зарим зүйлнүүдтэ үндэр үрэ дүнгүүд туйлагдаба. Тиигэжэ машина бүтээлгын факультедэй студент спортын мастерта кандидат Эдуард Сластин 7 метр 05 сантиметр утые харайhан, 60 метрые 6,9 минута соо гаталhан байха юм. Юрий Шурыгин, Марина Капустина үндэрые харайлгаар, Федор Иванов 1500 болон 3000 метрэй урилдаанда, Татьяна Фетисова утые харайлгаар ба ядро түлхилгөөр түрүү hууринуудые эзэлээ.

Технологическа факультедэй студентнэр командаараа илаба.

Найман зүйлэй hүүлээр машина бүтээлгын факультедэй студентнэр түрүү hуури эзэлжэ ябана. Спартакиадын юhэдэхи зүйлөөр — боксоор мүрысөөн апрелиин тэн багта үнгэргэгдэхэ юм.

Б. МИРОМАНОВ,
РСФСР-эй габьяата тренер.

С. АФАНАСЬЕВ.

НЭЭМЭЛ МҮРЫСӨӨНҮҮД

[illegible]

ЗУРГААДАХИ УУЛЗАЛГЫН УДАА

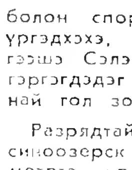

[illegible]

Л. ГАРМАЕВА,
РСФСР-эй судья.

ПРАВДА БУРЯТИИ

[illegible]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы партийной жизни —2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие —2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-03457. Заказ № 84. Индекс 04609